

II
LINTUVESIKOHTTEIDEN TARKEMPI
KUVAUS

Naurulokki rakentaa pesänsä kernaasti osmankäämisaarekkeisiin.

1 Ilomantsi, Syväysjoki

Syväysjoki muistuttaa lintuvesityypiltään pohjoisia lintujärviä. Umpeenkasvuongelmaa Syväysjoella ei ole, koska vedenpinnan säännöstely estää pysyvän kasvillisuuden muodostumisen rannoille. Pesimälinnuston yleistila on ollut varsin negatiivinen voimakkaan säännöstelyn takia; lintujen pesimäkaudella nouseva vesi on ilmeisesti hukuttanut useimpien vesi- ja lokkilintujen pesät (taulukko 1). Viime vuosina säännöstelyä on kuitenkin rukattu vesilinnustoa paremmin suosivaksi. Linnuston perusselvitystä alueelta ei ole tehty ja muutenkin alueen linnusto tunnetaan heikosti (taulukko 2a).

FINIBA/IBA: -/-

1.1

Linnuston tila ja siihen vaikuttavat tekijät

Koitereen varsinainen säännöstely alkoi 2,15 metrin amplitudilla vuonna 1980 (Nykänen 2003). Pesimälinnuston yleistila on ollut negatiivinen ilmeisesti juuri voimakkaan säännöstelyn takia; pitkälle kesään nouseva vesi on voinut hukuttaa useimpien vesi- ja lokkilintujen pesät (taulukko 1). Viime vuosina säännöstelyä on kuitenkin rukattu vesilinnustoa paremmin suosivaksi.

Säännöstelystä johtuva rantojen eroosio on Koitereella voimakasta. Turverantojen huuhoutuminen korostuu Koitereen etelä-, itä- ja pohjoisosien alavilla rannoilla (Nykänen 2003). Soiden ympäröimällä Syväysjoella kelluvista turvelautoista irtoaa paljon humusta, joka samentaa veden ja tekee sen ilmeisen kelvottomaksi elinympäristöksi kaloille ja niiden ravintoeläimille. Kalakantojen ainakin sanotaan vähentyneen (Reino Kiiski suull.). Mahdollinen kalakantojen vähentyminen vaikuttaa suoraan myös kaloja syövien lintujen vähäisyyteen.

Säännöstely ei ole merkittävästi lisännyt jäiden liikkeiden aiheuttamia rantavaurioita, mutta jäiden pohjaan painuminen on vähentänyt rantavyöhykkeen kasvillisuutta. Kevättalvella vedenpinta laskee luonnonmukaista alemmaksi. Jää painuu matalilla rannoilla pohjaan, mikä lisää purkutason mekaanista rasitusta ja routaantumista. Tämä vaikuttaa eroosion ohella rannan kasvillisuuteen ja eliölajistoon. (Nykänen 2003). Säännöstelyn vaikutuksesta Syväysjoen rannoille ei pääse muodostumaan vesilinnuille ruokailualueina tärkeitä ilmaversoiskasvustoja.

1.2

Kunnostustoimien tarve ja kiireellisyys

Syväysjoelle suositeltavia kunnostus- ja hoitotoimenpiteitä ovat säännöstelyn huomioiminen linnuston kannalta, rantametsien suojelu, pienpetojen pyynti sekä häirinnän vähentäminen (taulukko 16). Vedenpinnan huomattava nousu vielä toukokuun puolen välin jälkeen vesi- ja lokkilintujen pesintöjen alettua on aiemmin usein tuhonnut pääosan pesinnöistä. Nykyisen säännöstelyn vaikutuksia Syväysjoen pesimälinnustoon ei tunneta, joten ilman tarkempia tutkimuksia ei voida sanoa, kuinka pesimälinnuston olosuhteita voitaisiin vedenpinnan korkeusvaihtelun säännöstelyllä vielä mahdollisesti parantaa.

Rantametsien suojelu on oleellisen tärkeää alueen erämaisen luonteen säilyttämisen kannalta. Pienpeto-ongelman laajuudesta ei ole tietoa ja siksi se olisi syytä selvittää koepyyntein. Häirinnän vähentämisen tarve intensiivisen kalastuksen alueilla olisi ilmeistä jos pesimälinnuston sekä kalaston tila paranee, mutta nykyisellään siihen ei ilmeisesti ole tarvetta.

Linnuston lajikohtainen katsaus

Pesimälinnusto ja sulkasatokerääntymät

Syväysjoella kesällä 2003 (18.7.) soutaen tehty 4½ h:n retki välillä Käenkoski – Hautalahti tuotti tulokseksi vain neljä tavikoirasta ja yhden jouhisorsanaaraan. Lisäksi havaittiin kuikka (3 yks.), hiirihaukka (1yks.), ruskosuohaukka (ad n), tuulihaukka (1yks.), kalalokki (4 par), kalatiira (2 par), isokuovi (1par), pikkukuovi (1 par), kapustarinta (1 par), taivaanvuohi (2 par), kurki (1 par), suopöllö (1 yks.) sekä ruokokerttunen (Ä1).

Vesilintujen poikuelaskenta

Vesilintujen poikuelaskennassa (18.7.03) ei havaittu ensimmäistäkään poikuetta. Kesällä 2002 Syväysjoella pesi ainakin yksi laulujoutsenpari, joka sai 2 poikasta (Reino Kiiski suull.).

Muuttolinnusto

Syväysjoki on valtakunnallisesti arvokas muuttolintujen levähdysalue (taulukko 3, Hottola 1994a). Alue on erityisesti hanhien ja kahlaajien suosima levähdyspaikka. Lintuhavainnot Syväysjoelta tosin ovat erittäin vähäisiä paikan syrjäisyyden ja vaikean saavutettavuuden tähden.

Harvinaisuudet

Harvinaisuuksia Syväysjoella ei ole havaittu, mikä on ilmeistäkin vähäinen retkeily huomioiden.

Kalatiira puolustaa pesäänsä ankarasti tunkeilijoita vastaan ja tulee siinä samassa suojanneeksi muita lähellä pesiviä kosteikkolintuja.

2 Joensuu, Höytiäisen kanavan suisto

Höytiäisen kanavan suisto muistuttaa lintuvesityyppiltään eteläisiä lintujärviä. Suiston rehevöityminen on edennyt erittäin pitkälle ja siellä kaivataan pikaisia sekä radikaaleja uusia kunnostustoimenpiteitä (taulukot 1, 2a & 16, Hottola 1998). Huolestuttavinta on suiston pesivän vesilinnuston lähes jatkuva heikko tila, loppukolonian puuttuminen useimpina vuosina sekä kansainvälisesti arvokkaan muuttolintujen levähdysalueen nopeasti etenevä taantuminen.

FINIBA/IBA: +/- *Alueen nimi:* Pyhäselän pohjoisosa. *Pesimälajit:* kaulushaikara (3–4), ruskosuo-haukka (3), rastaskerttunen (2–5). *Kerääntyvät lajit:* pikkulokki (kevät, 1 001–2 000), naurulokki (kevät, 2 001–5 000), selkälokki (kevät, 51–100), harmaalokki (kevät, 1 001–2 000).

2.1

Linnuston tila ja siihen vaikuttavat tekijät

Linnuston yleistila on edelleen heikko pitkälti samoista syistä kuin aiemminkin (taulukko 1, Hottola 1998). Pesivän vesilinnuston heikon tilan lisäksi huolestuttavinta on, ettei suoritetuilla kunnostustoimenpiteillä ole pystytty palauttamaan alueen huomattavaa merkitystä levähtäville muuttolinnuille kuin vain vähäisessä määrin ja hyvin väliaikaisesti. Suiston lietteet ja rantahietikot ovat aiemmin taanneet kohteen kansainvälisen tason muuttolintujen levähdysalueena (Hottola 1998). Kunnostustoimilla se on väliaikaisesti pystytty palauttamaan kahlaajillekin valtakunnallisesti merkittäväksi kohteeksi, jossa tavataan säännöllisesti alueellisesti erityisen uhanalaisia muuttolintulajeja (taulukko 3, Asanti ym. 2002; ks. Harvinaisuudet).

Höytiäisen kanavan suiston niitetty ranta-alue on umpeutunut nopeasti laidunnuksen puuttuessa.

Alueen metsien linnuston tila sitä vastoin on hyvä. Erityisen positiivista on valkoselkätikköjen säännöllinen esiintyminen ja pesiminen alueella viime vuosina (ks. Harvinaisuudet). Viime vuosina onkin valkoselkätikkää silmällä pitäen suoritettu metsissä kunnostustoimenpiteitä. Ensin Juha Miettisen johdolla Kiteen oppimiskeskuksen opiskelijaryhmä suoritti syksyllä 2001 ja 2002 alueella pihlaja- ja tuomialikasvoksen poistoa sekä vähäisessä määrin lahoppuun lisäystä koivuja vioittamalla. Lisäksi v.2002 Joensuun kaupungin toimesta alueelle tuotiin Kirkkokadun varresta kaadettuja koivunrunkoja alueen lahoppuustoa lisäämään.

2.2

Kunnostustoimien tarve ja kiireellisyys

Vakava umpeenkasvuongelma ja kohteen potentiaalinen merkitys kansainvälisesti arvokkaana muuttolintujen levähdysalueena kohottavat suiston kunnostettavien kohteiden kiireellisyydessä kärkipäähän (taulukko 2a). Suistolle suositeltavia kunnostus- ja hoitotoimenpiteitä ovat niittyjen uudelleenraivaus ja kasvillisuuden poistot sekä pienpetojen pyynti (taulukko 16). Myös laidunnuksen järjestämistä alueelle kannattaa harkita. Lisäksi lokkien pesimämahdollisuus tulisi turvata Hottolan (1998) esitysten mukaisesti joko kunnostamalla ns. "lokkilampi" ja/tai rakentamalla pesimäsaarekkeita avovesirajaan.

Lintutornin edustalta ruovikkoa on raivattu avoimeksi useaan otteeseen; viimeksi syksyllä 2002 ympäristökeskuksen toimesta avointa aluetta laajennettiin useilla hehtaareilla. Elokuussa 2003 järviruokoa poistettiin yhden päivän aikana talkoovoimin sekä elokuussa 2004 matalampaa ilmaversoiskasvillisuutta niitettiin käsin useana päivänä, mutta töiden vaikutukset alueen laajuuteen nähden jäivät melko vaatimattomiksi. Niitettyjen ja möyhennettyjen alueiden pikainen umpeenkasvu on ensimmäinen ongelma, joka voitaisiin ehkäistä riittävän usein ja perusteellisesti suoritettavilla uusintaniitoilla ja maan muokkauksella.

Avovesialueen ja rantalietteen väliin jäävä yhtenäinen järviruokovyöhyke on toinen ongelma, joka toimii ensinnäkin tehokkaana esteenä aaltojen rantaa kasvillisuudesta puhtaana pitävälle vaikutukselle ja toiseksi se ehkäisee useimpien kahlajien halun laskeutua rantalietteilte ruokailemaan. Käsiteltyyn aiheeseen liittyy oleellisesti myös Pyhäselän vedenpinnan vaihtelu, jonka takia raivatut "rantalietteen" eivät ole joinakin vuosina juuri hyödyttäneet kosteikkolinnustoa. Esimerkiksi syksyllä 2002 raivattu uusi alue oli kesän 2003 täysin

kuivilla, eikä hyödyttänyt mitenkään vesilintuja ja kahlajia. Vastaavasti kesällä ja syksyllä 2004 vedenpinta oli niin korkealla, ettei mahdollisesta avoimesta rantaliettestä olisi ollut hyötyä millekään lajille.

Positiivisena asiana voidaan mainita keltäväsäräkkien paluu suiston pesimälinnustoon kesällä 2003 (vrt. Hottola 1998). Keltäväsäräkit hyötyivät kuivasta raivausalueesta, jossa ne pesivät muutaman parin voimalla. Mutta jo kesän 2003 aikana raivatulle alueelle kasvoi takaisin harva ruovikko, jonka tihentyminen sen jälkeen on palauttanut alueen edeltäneeseen umpeenkasvaneeseen tilaan.

Rantalietteen kunnostusten yhteydessä olisi lokkilintujen pesimäalueeksi suositeltavaa rakentaa avovesialueen reunamille maata läjittämällä vähintään yksi riittävän iso saareke, joka ei korkeimmankaan vedenpinnan aikaan jäisi kokonaan veden alle. Veden ympäröimässä saarekkeessa pesivät linnut olisivat turvassa ainakin supikoiralta, mutta pesimälinnuston suojaaminen minkeiltä vaatinee tehokasta pyyntiä alueella.

2.3

Linnuston lajikohtainen katsaus

Havainnot Hottolan (1998) linnustoselvityksen täydennykseksi.

Pesimälinnusto ja sulkasatokerääntymät

Suistoon on uudeksi pesimälajiksi kotiutunut laulujoutsen, joka on pesinyt alueella vuosina 2001–2003 ja joinakin vuosina sen jälkeenkin. Vesilinnuston tila ei kuitenkaan ole ilmeisesti merkittävästi parantunut edelliseen laskentaan verrattuna, vaikka lokkien viimeaikainen paluu pesimälinnustoon on voinut jo hyödyttääkin muuta linnustoa. Kesällä 2002 pikkulokkeja, kalalokkeja ja kalatiroja yritti pesiä raivatulla kahlajalietteilte, mutta vedenpinnan kohoaminen Pyhäselässä tuhosi ilmeisesti lähes kaikkien lokkilintujen pesät. Kesällä 2003 ja 2004 lokkikolonia ei edes yrittänyt pesintää. Kesällä 2007 lintutornin länsipuolella harvahkossa ruovikossa pesi noin 150 nauru- ja 150 pikkulokkiparia sekä kesällä 2008 noin 225 nauru- ja 50 pikkulokkiparia.

Vesilintujen poikuelaskenta

Varsinaisia vesilintujen poikuelaskentoja ei alueella suoritettu, mutta satunnaisilla käynneillä havaittiin (7.6.03) yksi laulujoutsenpoikue, jossa oli 3 poikasta. Suiston laajoihin vedenreunusruovikoihin

sorsien on helppo piiloutua ja näin ollen vesilintupoikueiden havainnointi on työlästä. Kuitenkin viime vuosien vähäiset vesilintuhavainnot antavat olettaa alueen poikastuotonkin olevan hyvin vähäisen.

Muuttolinnusto

Höytiäisen kanavan suisto on kansainvälisesti arvokas muuttolintujen levähdysalue nykyisin enää yhdellä perusteella; maailmanlaajuisesti uhanalaiset allihaahkat levähtävät suistossa säännöllisesti (taulukko 3, Hottola 1998). Suiisto on aiemmin ollut myös kansainvälisesti arvokas kahlaajien suosima levähdyspaikka, jossa parhaimmillaan on tavattu paikallisena 1000 punakuuria (16.5.1965), 500 suosirriä (25.5.1985) sekä 85 kuovisirriä (14.8.1975) (Kontkanen & Pöyhönen 1996).

Harvinaisuudet

Amerikanjääkuikka/jääkuikka *Gavia immer/adamsii*
1 NNE 28.5.2007 (Ti)

Pikku-uikku *Tachybaptus ruficollis*
1 1kv 28.11.2000, ad p 21.–22.5.2005 (LL),
1p 6.–23.12. ja 2p 24.12.2008 (Ti).

Kattohaikara *Ciconia ciconia*
1p>m 24.7.2006 (LL)

Harmaahaikara *Ardea cinerea*
Havaittu vuosina 1999–2008 viitenä keväänä
1–3 yksilöä ajalla 16.4.–15.5.

Syksyisin (v. 1999–2008) havaintoja 2–20 yksilöstä
ajalla 8.7.–8.10.

Lyhytnokkahanhi *Anser brachyrhynchus*
1 NE 24.4.2001 (LL).

Merihanhi *Anser anser*
2 17.–25.4.2000, 1 NE 7.4.2001 (LL), 1 m 13.5.2001
(LL), 1 S 19.3.2004 (LL), 1 3.7.2004 (LL), 1p 29.4.–
2.5.2006, 1 N 11.5.2006, 1p 11.10.2006 (LL).

Ristisorsa *Tadorna tadorna*
n 17.5.1999, 1 ad m 14.10.2003 (LL), 1k2n m 8.5.2004
(LL), ad m 19.10.2004 (LL), 4 kiert 30.9.2006 (LL),
n p 14.5.2007 (Ti).

Harmaasorsa *Anas strepera*
kn 24.4.–23.5. ja k 7.6.2000, k 6.5.2001 (LL), kn 7.–
12.5. sekä k 19.6.2005 (LL), 3k3n p 13.5.2006 (LL),
k 17.4.2007, kn p>NW 7.5.2007, 2k1n p 8.5.2007 (Ti),
n-puk 29.7.2008 (Ti).

Haahka *Somateria mollissima*
n 20.5.2003 (LL).

Allihaahka *Polysticta stelleri*
1k5n 21.5.2000, 1 13.12.2000, 8k13n NW 11.5.2004
(LL), 1k7n SE 13.5.2006 (LL).

Haarahaukka *Milvus migrans*
1 N 27.4.2003 (LL), 1 3.5.2003 (LL), 1 14.8.2003 (LL),
1 W 26.5.2006 (LL).

Niittysuohaukka *Circus pygargus*
1 ad n 28.7.2003 (LL).

Niitty-/arosuohaukka *Circus pygargus/macrourus*
1 1kv S 2.9.2001 (LL), 1 2kv 11.5.2003 (LL),
1 1kv E 16.8.2003 (LL).

Arohiirihaukka *Buteo rufinus*
1 2–3kv NW 27.5.2002.

Kiljukotka *Aquila clanga*
1 2kv 4.5.2000.

Punajalkahaukka *Falco vespertinus*
1 1kv SE 1.9.2002 (LL), 1 1kv p/SE 28.8.2005,
1p/N 11.9.2005 (LL).

Heinäkurppa *Gallinago media*
1 10.10.1999, 1 25.8.2001 (LL), 1 1.–2.9.2001 (LL),
1 19.9.2001 (LL), 1 29.9.2002 (LL),

Mustapyrstökuiri *Limosa limosa*
2 S 18.5.2000, 1 3.6.2002 (LL), 1 12.5.2004 (LL), 2 SE
13.5.2006 (LL), 1 4.5.2008 (Ti).

Siperian-/amerikankurmitsa *Pluvialis fulva/dominica*
1 SW 9.10.1999.

Lampiviklo *Tringa stagnatilis*
1 18.5.–10.6.2000, 1 15.–16.6.2002 (LL),
1 NW 19.5.2003 (LL).

Rantakurvi *Xenus cinereus*
1 31.5.1999, 1 24.5.2003 (LL).

Merisirri *Calidris maritima*
Pohjois-Karjalan ensimmäinen ja toinen havainto:
1p 9.–11.10.1998, 5jp E 16.5.2007 (Ti).

Pikkukajava *Rissa tridactyla*
1 ad W 1 1kv NW 18.11.2001 (LL).

Räyskä *Sterna caspia*
1 ad 4.–5.6.2000, 1 ad 2.7.2002 (LL), 1 27.5.2003 (LL),
2ad S 28.8.2005 (LL), 1 SSE 30.5.2007 (Ti).

Pikkutiira *Sterna albifrons*
1 kv 4.9.1998, 1 ad 28.–29.5.2000.

Mustatiira *Chlidonias niger*
2 ad 14.6.2001 (LL), 1 ad NW 3.6.2002 (LL),
1 jp p 16.–17.6.2005 (LL), 1p 5.6.2007 (Ti)

Tunturikihu *Stercorarius longicaudus*
1 N 28.5.1965, 3 N 17.5.1970 (Kontkanen & Pöyhönen 1996), 1 kv 8.9.1999, 1 ad SE 15.9.2001 (LL),
10 N 23.5.2002 (LL), 1 N 27.5.2002 (LL),
1 NE 26.5.2003 (LL)

Uuttukyyhky *Columba oenas*
5 4.4.1999, 1 W 7.4.2001 (LL), 2 SE 28.8.2001 (LL),
1 E 9.4.2002 (LL), 1 NW 10.5.2005 (LL), 1 SE 9.9.2007 (Ti), 1 NW 8.9.2008 (Ti).

Harmaapäätikka *Picus canus*
ä1 17.11.2002 (LL).

Valkoselkätikka *Dendrocopos leucotos*
k 30.6.1999, 1 W 24.3.2000, 1 26.4.2000, k 1kv
7.10.2001 (LL), n 21.10.2001 (LL), 1 W 11.8.2002 (LL),
n 16.8.2002 (LL), k 6.10.2002 (LL), n 16.10.2003 (LL),
1 26.10.2003 (LL), n r 1.1.–20.3.2004 (LL),
2p 14.3.2004 (LL), ä1 25.5.2004 (LL), n 26.9.2004 (LL),
1 NW 30.9.2004 (LL), 2 NW 1 SE 2.10.2004 (LL),
1 NW 9.10.2004 (LL), n p 10.10.2004 (LL),
1 W 23.9.2008 (Ti), 2 W 24.9.2008 (Ti).

Pesi kesällä 2005 ensimmäistä kertaa suojelualueen koivikossa. Kesinä 2006–2008 pari pesi jälleen onnistuneesti.

Kangaskiuru *Lullula arborea*
1 m 20.4.2000, 1 NW 1.10.2003 (LL).

Tunturikiuru *Eremophila alpestris*
8 SE 17.10.1999, 1 9.10.2003 (LL), 3 m 10.10. ja
1m 12.10.2006 (LL).

Mongolian-/iso-/nummikirvinen
Anthus godlewskii/richardi/campestris
1 NW 8.10.2000.

Sitruunavästäräkki *Motacilla citreola*
1 kv 8.–12.9.2000, 1 kv k r 5.–19.6.2004 (LL),
k p 17.5.2008 Marjalan puolella (Ti).

Mustaleppälintu *Phoenicurus ochruros*
n-puk. X.4.2000 lintutornin vieressä (LL).

Sinipyrstö *Tarsiger cyanurus*
1 kv r 13.8.2004 (LL)

Sepelrastas *Turdus torquatus*
n 8.6.2004 (LL)

Viirusirkkalintu *Locustella lanceolata*
1Ä 26.6.2000.

Taigauunilintu *Phylloscopus inornatus*
1 3.10.1999, 1 19.9.2003 (LL), 1 6.10.2003 (LL),
1 r 4.9.2004 (LL), 1r 4.9.2005, 1r 7.9.2005,
1p 12.9.2005, 1r 24.9.2005, 1r 25.9.2005, 1r 27.9.2005 (LL),
1r 13.9.2006 (LL)

Pikkusieppo *Ficedula parva*
1 8.9.1999, 1 2.6.2000, 1 9.9.2000, 1 9.5.2001 (LL),
1Ä 5.6.2001 (LL), 1Ä 30.5.2002 (LL), 1 2kv Ä 22.5.–
4.6.2003 (LL), Ä1 22.5.2004 (LL), Ä1 21.5. ja
1 2kv Ä 9.6.2006 (LL)

Viiksitimali *Panurus biarmicus*
13 NW 1.11.1998, 4 5.11.1998.

Kultasirkku *Emberiza auerola*
Viimeisin havainto: 1Ä 10.–13.6.1996.

Pikkusirkku *Emberiza pusilla*
1Ä 30.5.2000, 1 25.5.2001 (LL), 1 kv 2.9.2008 (Ti).

[Punapäänarsku X punasotka(?)]
–hybridi *Netta rufina* X *Aythya ferina* (?)
n 17.4.2006 (LL)
Punapäänarskun ja ilmeisesti punasotkan risteymä
oleili yhden päivän Marjalan kohdalla kanavassa.

[Punatavi *Anas cyanoptera*]
k 21.5.–1.6.2000
Suomen ensimmäinen havainto tästä todennäköi-
sestä tarhakarkulaisesta (Kontkanen 2002).

3 Juuka, Vuokonjärvi

Vuokonjärvi on lintuvesityypiltä rehevöitynyt järvi ja se poikkeaa tyypiltään muista Pohjois-Karjalan lintuvesistä (taulukko 1). Järvellä ei ole umpeenkasvuongelmaa ja linnuston tila on hyvä, joten kunnostustoimenpiteiden tarvetta ei lähitulevaisuudessa ole (taulukot 1 & 16, Latja 1999). Uusintaselvityksellä järven linnuston tilaa ja kunnostustarvetta olisi hyvä arvioida uudestaan noin v. 2010–2015 (taulukko 2a).

FINIBA/IBA: -/-

3.1

Linnuston tila ja siihen vaikuttavat tekijät

Pesimälinnuston yleistila on Vuokonjärvellä hyvä eikä mitään pesimälinnustoa suoranaisesti uhkaavia tekijöitä ole tiedossa (taulukko 1, Latja 1999). Järven umpeenkasvun lisääntyessä vesilinnuston tila todennäköisesti vain paranee vielä useiden vuosikymmenien ajan.

3.2

Kunnostustoimien tarve ja kiireellisyys

Vuokonjärvi on vain vähän rehevöitynyt järvi, joten kunnostustoimenpiteiden tarvetta ei lähitulevaisuudessa ole (taulukko 16, Latja 1999). Vaikkakin kalastus on Vuokonjärvellä runsasta, siitä aiheutuva häiriö linnustolle on ilmeisen vähäistä, eikä liikkumisrajoituksille todennäköisesti ole tällä vaiheessa tarvetta (Latja 1999).

3.3

Linnuston lajikohtainen katsaus

Havainnot Latjan (1999) linnustonselvityksen täydennykseksi.

Pesimälinnusto ja sulkaatokerääntymät

Vuokonjärven pesimälinnustossa ei liene sanottavia muutoksia tapahtunut tuoreeseen linnustonselvitykseen verrattuna (Latja 1999). Havainnoinnin vähyyden vuoksi tosin merkittävätkin muutokset voivat jäädä helposti huomaamatta. Huuteleva kaulushaikara havaittiin 15.5.2005 järvellä ilmeisesti ensimmäistä kertaa.

Vuokonjärven arvoa vesilintujen sulkimisalueena on myös vaikea arvioida havainnoinnin niukkuuden tähden, mutta oletettavasti järvellä ei ole suurta merkitystä tässä suhteessa (Latja 1999, Taulukko 3).

Vesilintujen poikuelaskenta

Kesällä 2003 järvellä vierailtiin vain kerran (24.6.). Järveä päästiin tarkastelemaan rannoilta heikosti ja parhaimmille vesilintualueille eteläpähän ei veneen puuttumisen ja havainnoijan kaukoputken jalustan rikkoontumisen tähden menty. Lyhyen tarkkailun aikana havaittiin vain yksi sinisorsakoiras, mutta ei yhtään vesilintupoikuetta (taulukko 10). Järvellä olisi hyvä suorittaa vähintään yksi hyvin organisoitu vesilintujen poikuelaskenta ja se olisi paras suorittaa samana vuonna kuin uusintaselvitys.

Kuovi on yksi kosteikkojen, rantaluhtien ja -niittyjen tyyppilajeista.

Muuttolinnusto

Vuokonjärvi on maakunnallisesti arvokas muuttolintujen levähdysalue (taulukko 3, Latja 1999). Järveltä on kuitenkin edelleen vähän kevät- ja hyvin vähän syysmuuton aikaisia havaintoja.

Harvinaisuudet

Jalohaikara *Egretta alba*

1p 3.5.2008 (Ti)

Harmaahaikara *Ardea cinerea*

1 VII-alku 1999, 1 7.7.2002 (LL).

4 Kitee, Hovinlampi – Ylälampi

Hovinlampi on lintuvesityypiltään pohjoinen lintujärvi, jota ei uhkaa nopea umpeenkasvu ja linnuston tila lienee jokseenkin vakaa. Järeille kunnostustoimenpiteille ei siten ole välitöntä tarvetta lähitulevaisuudessa (taulukot 1 & 2a).

FINIBA/IBA: +/- Alueen nimi: Hovinlampi.
Pesimälajit: ruskosuohaukka (3).

4.1

Linnuston tila ja siihen vaikuttavat tekijät

Linnuston tila lienee säilynyt vakaana ja vesilintutiheys pienenä (taulukko 1, Hottola 1996a). Lokkikolonian ilmaantuminen toisi mahdollisesti lisäeloa myös kosteikon vesilinnustoon ja saisi parimäärät kasvuun, mutta kalastuksesta aiheutuva häiriö on Hottolan (1996a) mukaan osaltaan estänyt rauhallista pesimäpaikkaa suosivien nauru- ja pikkulokkien asettumisen Hovinlammelle.

4.2

Kunnostustoimien tarve ja kiireellisyys

Hovinlammelle suositeltavia kunnostus- ja hoitotoimenpiteitä ovat vedenpinnan nosto sekä häirinnän vähentäminen (taulukko 16). Kalastuksesta aiheutuvaa häiriötä olisi hyvä pikaisesti rajoittaa Hottolan (1996a) esityksen pohjalta, mutta järeämpien kunnostustoimenpiteiden toteutukseen ei ole välitöntä tarvetta (taulukko 2a). Jos kunnostustoimenpiteitä ei suoriteta ennen v. 2010 olisi kosteikon linnusto syytä laskea uudestaan (v. 2010–2015) ja kunnostustarvetta arvioida uusintaselvityksen pohjalta.

4.3

Linnuston lajikohtainen katsaus

Havainnot Hottolan (1996a) linnustonselvityksen täydennykseksi.

Pesimälinnusto ja sulkasatokerääntymät

Pesimälinnustossa ei todennäköisesti ole kovin merkittäviä muutoksia tapahtunut. Laulujoutsen on kotiutunut Hovinlammen pesimälinnustoon uutena lajina 2000-luvun alkupuolella (vrt. Hottola 1996a). Keväällä 2003 pari oleskeli Hovinlammella, mutta se on toki voinut pesiä Orivedenkin puolella, esimerkiksi Koivulahdella, sillä poikuehavainto tehtiin Oriveden puolelta. Keväällä 2006 alueella oleskeli jo 3 joutsenparia; Ylälammella, Hovinlammella sekä Oriveden puolella yksi pari kussakin (LL).

Mitään sulkasatokerääntymiä Hovinlammella ei kesällä 2003 havaittu, vaan ainoastaan 2–4 sinisorsakoirasta. Hovinlammen sulkasadon aikaisesta merkityksestä ei ole olemassa tarkempia tietoja, mutta niukat havainnot viittaavat siihen, että kosteikko on sulkasatoalueena vähämerkityksellinen (taulukko 3, Hottola 1996a).

Vesilintujen poikuelaskenta

Hovinlammella tehtiin kesällä 2003 kaksi pikais- ta vesilintujen poikuelaskentaa (18.6. ja 14.7.), joissa havaittiin yhteensä kolme poikuetta (taulukko 10). Molemmilla kerroilla poikueita tarkkailtiin vain Puuteniemen sillalta Hovinlammen kohdalta. Ylälammilla laskentoja ei suoritettu, koska alueella liikkumiseen olisi tarvittu venettä ja se olisi ollut ajankäyttömahdollisuuksiin nähden liian aikaa vievää. Ensimmäisellä kerralla havaittiin telkkäpoikue (9pull^b) sekä toisella laulujoutsen- (4pull) ja sinisorsapoikue (3pull^m).

Koko kosteikolla olisi hyvä suorittaa vähintään yksi hyvin organisoitu vesilintujen poikuelaskenta ja se olisi paras suorittaa samana vuonna kuin seuraava linnustoselvitys.

Syksyllä 2005 havaittiin (5.9.) Ylälammilla laulujoutsenpoikue, jossa oli 5 poikasta.

Muuttolinnusto

Hovinlampi on maakunnallisesti arvokas muuttolintujen levähdysalue, vaikkakin kalastuksesta aiheutuvan häirinnän takia isot ja arat lajit eivät keväällä keräänny sinne levähtämään (taulukko 3, Hottola 1996a). Keväällä 2003 muuttolinnustoa havainnoitiin 29.4. vain Puuteniemen sillalta Hovinlammen kohdalta ja 13.5. lisäksi Kyöpelinvuoren tornista käsin. Merkittävimmät havainnot olivat 29.4. 127 sinisorsaa ja 13.5. yksi paikallinen piekana. Syysmuuton ajalta on edelleenkin vähän havaintoja ja siksi syyslaskentojen tekeminen alueella olisi suositeltavaa (vrt. Hottola 1996a).

Harvinaisuudet

Harmaahaikara *Ardea cinerea*

1 N 10.4.2005, 2 1kv SW 20.8.2005 (LL)

Jalohaikara *Egretta alba*

1m 1.5.1997.

Lyhytnokkahanhi *Anser brachyrhynchus*

1 NE 17.4.2005 (LL)

Haarahaukka *Milvus migrans*

1 N 26.4.1998.

Niitty-/arosuohaukka *Circus pygargus/macrourus*

1 2kv k 21.5.1998, 1 2kv SE 20.5.2007 (Ti).

Pikkukiljukoika *Aquila pomarina*

1subad NE 15.4.2007 (Ti)

Punajalkahaukka *Falco vespertinus*

1 1kv 3. ja 11.9.1999, 1 1kv p 31.8. ja 4.9.2005 (LL).

Tunturikihi *Stercorarius longicaudus*

1 NE 19.5.2001 (LL).

Mustatiira *Chlidonias niger*

1 14.6.1998.

Uuttukyyhky *Columba oenas*

1 ENE 13.4.2005 (LL), 3m 13.4.2006 (LL).

Kangaskiuru *Lullula arborea*

1 23.4.2000, 1 E 10.4.2005 (LL), 1Ä p 5.5.2007 (LL).

Viitaiainen *Parus palustris*

1 p/NW 2.10.2005 (LL).

Kalaverkot koituvat rehevillä lintuvesillä monen kokosukeltajan kohtaloksi. Kuvassa verkkoon hukkunut tukkakoskelokoiras.

5 Kitee, Juurikkajärvi

Juurikkajärvi on lintuvesityypiltään eteläinen lintujärvi, joka on rehevöitynyt pitkälle ja kaipaa kunnostustoimenpiteitä (taulukot 1 & 2a, Hottola 1995a). Huolestuttavinta on järven pesimälinnuston taantuminen, jonka syyt olisi syytä selvittää.

FINIBA/IBA: -/-

5.1

Linnuston tila ja siihen vaikuttavat tekijät

Pesimälinnuston yleistila lienee selkeästi taantunut edelliseen linnustoselvitykseen (Hottola 1995a) verrattuna. Taantumaan on selvimmin vaikuttanut lakkikolonian häviäminen ja mahdollisesti järven liiallinen umpeenkasvu. Alueen pienpetotilanne olisi syytä selvittää pikimmiten ja ryhtyä tulosten mukaisesti toimenpiteisiin. On mahdollista, että pienpetokanta on osasyylinen lakkikolonian häviämiseen ja myös ilmeisen heikkoon poikastuotukseen vesilinnuilla.

5.2

Kunnostustoimien tarve ja kiireellisyys

Juurikkajärvellä suositeltavia kunnostus- ja hoitotoimenpiteitä ovat kasvillisuuden poisto, allikoiden kaivu, rantametsien suojelu, pienpetojen poistopyynti sekä häirinnän vähentäminen (taulukko 16, Hottola 1995a). Juurikkajärvi ei ole aivan kiireellisimpiä hoidettavia kohteita, vaikkakin umpeenkasvu on Lietteen eteläpään osalta edennyt haitallisen pitkälle, ja Kossolinselkä sekä Rajalahti ovat kasvaneet jo kokonaan umpeen (taulukko 2a, Hottola 1995a). Jos alueen kunnostusta ei hoideta ennen v. 2010, olisi syytä harkita linnuston uusintaselvitystä, jonka pohjalta kunnostus- ja hoitotarvetta arvioitaisiin toistamiseen (vrt. Hottola 1995a).

5.3

Linnuston lajikohtainen katsaus

Havainnot Hottolan (1995a) linnustoselvityksen täydennykseksi.

Pesimälinnusto ja sulkasatokerääntymät

Juurikkajärven pesimälinnustosta lakkien ohella eniten ovat taantuneet ilmeisesti vesilinnut. Edellisessä linnustoselvityksessä havaitut laulujoutsen ja kanadanhanhi (Hottola 1995a) eivät pesineet ainakaan kesällä 2003. Havainnoinnin vähyyden vuoksi muiden vesilintujen osalta ei voida sanoa kuinka paljon ne ovat mahdollisesti taantuneet. Vesilintujen vähyyttä kuvaa kuitenkin esimerkiksi se, ettei poikuelaskennan (14.7.) yhteydessä havaittu yhtään sulkivaa vesilintukoiraista. Hottolan (1994a) mukaan Juurikkajärvellä on kuitenkin merkitystä vesilintujen sulkasatoalueena (taulukko 3).

Juurikkajärvi on edelleen kuitenkin erinomainen rantakanakohde. Kesän 2003 pesimälajistoon kuuluivat luhtahuitti (Ä6) sekä luhtakana (Ä3). Keväällä 2006 alueella havaittiin 2 joutsenparia, joista toisen reviiri oli Lietteellä ja toisen järven puolella (LL).

Vesilintujen poikuelaskenta

Juurikkajärvellä suoritettiin kesällä 2003 vain yksi lyhytkestoinen vesilintujen poikuelaskenta (14.7.), jossa havaittiin 2 haapanapoikuetta järven pohjoispään avovesialueella (taulukko 10). Molemmista poikueissa (alaikäluokka IIa) oli vain yksi poikainen. Poikueettomista sorsanaaraista tehtiin havainnot 2 haapanasta sekä yhdestä telkästä. Näiden lisäksi muita sorsalintuja ei nähty. Pikainen laskentatulokset viittaa heikkoon vesilintujen poikastuotukseen Juurikkajärvellä.

Juurikkajärvellä olisi erityisen suositeltavaa suorittaa vähintään yksi hyvin organisoitu vesilintujen poikuelaskenta ja se olisi paras suorittaa samana vuonna kuin seuraava linnustaselvitys. Laskennan suorittaminen on kuitenkin nykyisissä olosuhteissa vaikea järjestää havainnointiteknisistä syistä. Havainnointi rannoilta pesimäaikaan on erityisen hankalaa, koska puiden lehdet peittävät näkyvyyden kauempaa ja korkeammalta katsottaessa ja rannasta havainnoitaessa vesikasvillisuus estää tehokkaasti näkyvyyden avovesialueille. Lisäksi soutaminen vesilinturikkaimmilla alueilla on mahdotonta. Järvelle tarvittaisiinkin mitä pikimmin 1–3 lintutornia, joista ensimmäinen tulisi Lietteen pohjoispäähän (Hottola 1995a). Tornit mahdollistaisivat suhteellisen helpon pesimä- ja muutonaikaisen linnuston tarkkailun järvellä.

Muuttolinnusto

Juurikkajärvi on maakunnallisesti arvokas muuttolintujen levähdysalue (taulukko 3, Hottola 1995a).

Järven muuttolinnustosta on viime vuosilta sekä keväältä että syksyltä havaintoja hyvin vähän. Pääsyy tähän on hyvien havainnointipaikkojen eli käytännössä lintutornien puuttuminen.

Harvinaisuudet

Harmaasorsa *Anas strepera*
kn 28.4.2008 (Ti).

Niittysuohaukka *Circus pygargus*
1 2kv k 9.6.2002 (LL).

Harjalintu *Upupa epops*
1 2.–4.10.2003 (LL).

Harmaapäätikka *Picus canus*
1 tammikuu -20.3.2002 (LL).

Viirusirkkalintu *Locustella lanceolata*
Ä1 6.7.2005 Juurikka (LL)

Ruokokerttunen on lintuvesien runsaslukuisin lintulaji.

6 Kontiolahti, Lipas

Lipas on lintuvesityypiltään pohjoinen lintujärvi, jota ei uhkaa nopea umpeenkasvu. Linnuston yleistila on ollut pitkään heikko. Entisen suuren lокkikolonian häviäminen on vauhdittanut voimakkaasti vesilinnuston taantumista. Varsinaisille kunnostustoimenpiteille ei liene tarvetta lähitulevaisuudessa, mutta pienpetopyynnille on akuuttia tarvetta (taulukot 1 & 2a).

FINIBA/IBA: -/-

6.1

Linnuston tila ja siihen vaikuttavat tekijät

Lipaslammen vedenpintaa laskettiin 1880-luvulla. Syntyneeltä vesijättömaalta saatiin kosteikkokasvilisuutta rehuksi karjan tarpeisiin ja karjaa pystyttiin kuljettamaan entisen lammen yli kylän laidalta toiselle. Lähes sata vuotta myöhemmin, 1970-luvun alussa, tarpeet olivat muuttuneet ja veden pintaa lammessa päätettiin nostaa, jotta saataisiin kalastuskelpoinen sekä vesilintujen pesinnälle ja metsästykselle suotuisa vesialue. Toimenpiteessä onnistuttiin ilmeisen hyvin, sillä kalastajien katiskoihin ui pian haukia ja vesilinnut kansoittivat vesikasvien peittämät turvesaarekkeet (Kontkanen 2004).

Lipaslammen linnusto oli runsaimmillaan ja monipuolisimmillaan 1970-luvun jälkipuoliskolla. Parhaimmillaan lammella pesi yli viisisataa paria naurulokkeja, joiden suojissa lisääntyi myös lukuisa joukko sorsia, sotkia sekä mustakurkku-uikkuja. Vesilinturunsautta auttoivat omalta osaltaan metsästysseuran aktiiviset telkänpönttöjen ripustustalokot (Kontkanen 2004).

Mutta tuota onnea ei kestänyt pitkään, sillä jo 1980-luvun lopulla naurulokkikolonia oli kutistunut hyvin pieneksi ja sen myötä muukin vesilinnusto oli vähentynyt huomattavasti. Sama linja on jatkunut nykypäivään asti, joskin lокkien paluu kesällä 2008 voi olla merkki paremmasta. Lammen rantametsien laajamittaiset hakkuut ovat omalta

osaltaan vähentäneet alueen linnustoa ja muuta eliöstöä, mikä on täydentänyt Lippaan luontoarvojen alamäkeä. Lammen naurulokkien häviämisen syitä voi vain arvailla, koska mitään tutkimuksia asiasta ei ole tehty (Kontkanen 2004). Paikallisen metsästäjän arvio pääsyyksi lammen heikkoon lintutilanteeseen on tiheä minkkikanta.

6.2

Kunnostustoimien tarve ja kiireellisyys

Varsinaisille kunnostustoimenpiteille ei liene tarvetta lähitulevaisuudessa. Mutta tehokas pienpetopyynti olisi ilmeisen tarpeellista aloittaa heti, jotta helpotettaisiin lокkien ja sorsien paluuta lammelle. Lisäksi runsaasta virkistyskalastuksesta ja veneilystä aiheutuvaa häiriötä pesimälinnustolle pidetään merkittävänä ja liikkumisrajoituksia lammelle suositellaan (Hottola 1994a). Lippaan pesimälinnusto olisi hyvä kartoittaa perusselvityksellä ja mahdollista kunnostustarvetta arvioida uudestaan saatujen tietojen pohjalta (taulukko 2a).

6.3

Linnuston lajikohtainen katsaus

Pesimälinnusto ja sulkasatokerääntymät

Lippaan naurulokkikolonia hävisi 90-luvun alussa ja vesilintukannat hupenivat sen myötä lähes olemattomiin. Kesällä 2002 Tervaniemen lähellä pesi noin 10 parin pikkulokkiyhdyksunta, mutta kesällä 2003 niistä ei näkynyt jälkeäkään. Kesällä 2008 lammella pesi pitkästä aikaa noin 150 naurulokin kolonia. Ainakin vielä 90-luvulla lammella tavattiin säännöllisesti luhtahuitteja ja rantametsissä joitakin satakieliä, mutta nyt nämäkin lajit lienevät melko satunnaisia. Havainnointi lammella on

tosin viime vuosina ollut satunnaista, joten tiedot alueen linnuston nykytilasta ovat puutteelliset. Kesän 2003 vesilintujen poikuelaskennan yhteydessä (16.7.) havaittiin poikueellisten naarassorsien lisäksi 2 telkkä-, 1 sinisorsa- ja 3 tavinaarasta. Yhtään sorsakoirasta ei havaittu, mikä viittaa lammen erittäin vähäiseen merkitykseen sulkasatoalueena (taulukko 3).

Lisäksi 16.7.03 nähtiin vain 1 naurulokki, 2 kalalokkia, 2 kurkea sekä 2 kuikkaa. Kurjet pesinevät lammella edelleen – ainakin takavuosina ne ovat pesineet säännöllisesti. Kuikista toinen laskeutui kalastelemaan lammelle; Havukkalammella tai Ylisenjärvellä pesivät kuikat käyvät ilmeisesti säännöllisesti kalassa Lipaslammella.

Vesilintujen poikuelaskenta

Lipaslammella suoritettiin yksi poikuelaskenta (16.7.03), jossa havaittiin yhteensä 4 vesilintupoikuetta (taulukko 10). Poikueita tarkkailtiin sekä lammen pohjoispäästä tieltä että Lamminniemen kärjestä. Näistä kohteista pystyttiin havainnoi-

maan lähes koko lammen avovesialueet. Havaittujen poikueiden yhteismäärä havaintotuntia kohti oli alle keskiarvon, mutta telkkäpoikueiden määrä yli keskiarvon. Telkkäpoikueiden (7^{IIc} ja 5^{IIIa} pull) koko oli keskiarvon positiivisella puolella ja sinisorsapoikueen (4^{IIc}) sekä tavipoikueen (3^{IIc}) koko oli vähän alle keskiarvon (Kontkanen 2008b). Telkkä näyttäisikin olevan ainoa vesilintu, joka menestyy edes kohtalaisesti Lipaslammella.

Muuttolinnusto

Lipaslammen merkitys levähtäville muuttolinnuille on ilmeisen vähäinen (taulukko 3), mutta havainnoinnin vähyyden takia tarkemmat lajikohtaiset tiedot puuttuvat.

Harvinaisuudet

Varsinaisia harvinaisuuksia lammella ei ole havaittu miesmuistiin, mutta osasyys tähänkin lienee havainnoinnin vähyys.

Ilman naurulokkeja lintuvesi on kuin ravit ilman hevosia.

7 Kontiolahti/Polvijärvi, Sisuuslahti

Sisuuslahti on lintuvesityypiltään eteläinen lintujärvi, jonka rehevöityminen ei linnuston kannalta ole vielä edennyt haitallisen pitkälle eikä kunnostukselle ei ole tarvetta lähitulevaisuudessa (taulukot 1 & 2a). Linnuston tila vaikuttaa kohtalaisen hyvältä, mutta tietojen vähyyden vuoksi perusselvitys olisi syytä tehdä piakkoin (taulukko 2a).

FINIBA/IBA: +/- Alueen nimi: Sisuuslahti-Teerisaari.
Pesimälajit: uhanalainen laji (1).

7.1

Linnuston tila ja siihen vaikuttavat tekijät

Linnuston yleistila on merkitty vakaaksi ja kohtalaisen hyväksi (taulukko 1), mutta linnuston perusselvityksen puuttumisen ja havainnoinnin vähyyden vuoksi se on vain suuntaa antava arvio. Vesilintujen esiintymistä Sisuuslahdella rajoittanee loppukolonian puuttuminen. Lokkien aiemmasta esiintymisestä lahdella ei ole tietoa. Minkin esiintymisestä alueella ei myöskään ole tietoa, joten pienpetojen mahdollista vaikutusta linnustoon ei pystytä arvioimaan. Suojelurajauksen sisällä olevat vanhat koivusekametsät ovat puolestaan linturikkaita ja valkoselkä- sekä pikkutikan potentiaalisina pesämetsinä poikkeuksellisen arvokkaat. Kokonaisuutena kohde on luonnonarvoiltaan erittäin merkittävä (Lintuvesityöryhmä 1981, Hottola 1994a).

7.2

Kunnostustoimien tarve ja kiireellisyys

Sisuuslahdella ei näyttäisi olevan mitään välitöntä kunnostus tai hoitotarvetta, mutta linnuston perusselvitys olisi syytä tehdä lähivuosina ja arvioida sen pohjalta tilannetta uudestaan (taulukko 2a). Minkkien mahdollinen esiintyminen alueella olisi hyvä selvittää koepyyntiin. Jos saareissa on minkkejä, ne ovat todennäköisesti merkittävä uhka lahden vesilinnustolle.

7.3

Linnuston lajikohtainen katsaus

Pesimälinnusto ja sulkasatokerääntymät

Kesän 2003 yhden laskentakerran (11.6.) perusteella Sisuuslahdella pesivät vesilinnuista ainakin silkkiuikku, laulujoutsen, sinisorsa, haapana, tavi, heinätavi sekä telkkä. Rantametsien lajistoon kuuluvat runsaslukuisten rastaiden lisäksi mm. kuhankeittäjä, rautiainen, sirittäjä ja järripeippo. Vähän lintuvesirajauksen ulkopuolella pienellä peltotilkulla lauloi lisäksi viitasirkkalintu. Laulujoutsenia Teerisaareissa pesinee 2 paria, joista toinen Sisuuslahdella. Sisuuslahden pesintä ilmeisesti epäonnistui, koska toinen emoista oli tuntemattomasta syystä kuollut. Joutsen oli ollut kuolleena vedessä jo ilmeisesti useampia viikkoja.

Neliviikkoisen (IIa) sinisorsan poikasen siivet ovat vasta olemattomat tyngät.

Vesilintujen poikuelaskennan yhteydessä (11.6.) havaittiin sulkuvia sorsakoiraita seuraavasti: sinisorsa 2, haapana 10, tavi 7 sekä heinätavi 1k, ja naaraista (pesimättömät ja pesinnässä epäonnistuneet naaraat): haapana 2 sekä telkkä 3n. Sisuslahden merkitys sulkasadon aikaisena kerääntymisalueena lienee varsin vähäinen, mutta vaatisi tarkempaa selvitystä (taulukko 3).

Vesilintujen poikuelaskenta

Vesilintujen poikuelaskennassa (11.6.) havaittiin 1 sinisorsa- (7pull^{lc}) ja kaksi telkkäpoikuetta (8pull^{la} ja 9pull^{la}). Tulos oli havainnointiaikaan nähden vähäinen, mutta toisaalta varhainen laskenta-ajankohta ei ollut poikuelaskennoille otollisin. Poikueiden koot olivat keskiarvoisia (Kontkanen 2008b).

Muuttolinnusto

Sisuslahti lienee korkeintaan paikallisesti arvokas muuttolintujen levähdysalue (taulukko 3), vaikkakin lintuvesityöryhmä (1981) arvioi lahdella olevan huomattavaa muutonaikaista merkitystä erityisesti hanhille. Asia vaatii tarkempaa selvitystä etenkin kevätmuuton ajalta.

Harvinaisuudet

Varsinaisia harvinaisuuksia Sisuslahdella ei ole nähty, mutta pääsyy tähän on havainnoinnin lähes täydellinen puuttuminen.

8 Liperi, Härkinlampi

Härkinlampi on lintuvesityypiltään eteläinen lintujärvi, jonka rehevöityminen ei linnuston kannalta ole vielä edennyt haitallisen pitkälle. Mutta kohteen pienen huomioiden lopullinen umpeenkasvuprosessi voi olla nopea ja siksi kunnostustoimenpiteisiin tulisi varautua lähitulevaisuudessa (taulukot 1 & 2a). Linnuston tila vaikuttaa kohtalaiselta, mutta tietojen vähyyden vuoksi perusselvitys olisi syytä tehdä piakkoin (taulukko 2a).

FINIBA/IBA: -/-

8.1

Linnuston tila ja siihen vaikuttavat tekijät

Linnuston tila on ollut kohtalainen vaikka lakkionia lammelta on puuttunutkin (taulukko 1). Vesilinnuston tila vaikutti hyvältä vielä seurantajakson alussa, mutta näyttäisi sen jälkeen taantuneen. Pienpedot lienevät jonkinlainen ongelma erityisesti vesilinnustolle. Rantaluhtien pensoittuminen sen sijaan lienee jo vaikuttanut negatiivisesti koko linnuston monimuotoisuuteen. Lintuvesien arvolaajeista etenkin rantakanat näyttäisivät menestyvän lammella edelleen hyvin. Nuorten rantametsien linnustollinen arvo on toistaiseksi vähäinen.

Härkinlammen avovesialuetta ympäröi voimakkaasti pensoittunut rantaluhta.

Kunnostustoimien tarve ja kiireellisyys

Härkinlammelle suositeltavia kunnostus- ja hoito-toimenpiteitä ovat vedenpinnan nosto, allikoiden kaivu, rantapensaiden raivaus sekä pienpetojen pyynti (taulukko 16). Vaikka rehevöityminen ei linnuston kannalta ole vielä edennyt haitallisen pitkälle, tulee muistaa että lopullinen umpeenkasvuprosessi voi näin pienellä lammella olla nopea ja siksi kunnostustoimenpiteisiin tulisi varautua lähitulevaisuudessa (taulukko 2a). Härkinlammen avovesialuetta ei näyttäisi uhkaavan umpeenkasvu aivan lähitulevaisuudessa, mutta rantaluhdat pensoittuvat huolestuttavan nopeasti.

Kesän 2003 yhdellä käyntikerralla (4.7.) havaittiin lintutornin pitkospuilla tepasteleva supikoira, joten pienpeto-ongelma lammella on jokseenkin ilmeinen. Pienpetopyyntiin ainakin supien osalta olisi syytä ryhtyä välittömästi.

Linnuston lajikohtainen katsaus

Pesimälinnusto ja sulkasatokerääntymät

Pesimälinnusto

Härkinlampi on entuudestaan tunnettu hyvänä rantakanapaikkana (Karttunen 1982, Hottola 1994a). Kesällä 2006 kuultiin Ä2 luhtakanaa sekä Ä3 luhtahuittia (LL). Kesällä 2002 lammella havaittiin pesivä kurkipari, soidinäntelevä luhtahuitti sekä saalistelevä ruskosuohaukka, joka tosin ei ilmeisesti pesinyt lammella (KKo). Myös 4.7.2003 ja 20.6.2004 lammella nähtiin kiertelevä ruskosuohaukkokoiras. Kesällä 2006 ruskosuohaukka ilmeisesti pesi lammella ensimmäistä kertaa. Kesän 2002 pesimälajistoon kuuluivat myös laulujoutsen (1par), lapasorsa, punasotka sekä nokikana (Pönkkä 2003). Huuteleva kaulushaikara havaittiin 10.5.2005 lammella tiettävästi ensimmäistä kertaa.

Sulkasatokerääntymät

Härkinlammella on merkitystä sulkasadon aikaisena kerääntymisalueena (Hottola 1994a, taulukko 3). Tosin Härkinlammen merkitys on vähäinen kohteen pienen koon sekä sulkivien lintujen suosi-
mien vetisten ilmaversoiskasvustojen niukkuuden vuoksi. Siksi sulkivien vesilintujen määrät ovat

yleensä jääneet selvästi pienemmäksi kuin muilla kohteilla (taulukko 7). Määrät olivat suurimmillaan v. 2003–04, jonka jälkeen sulkuvia vesilintuja on ollut yleensä selvästi vähemmän. Eniten ovat vähentyneet sulkivien sinisorsien, tavien sekä tukkasotkien määrä (Kontkanen 2008b).

Kesäisten vesilintujen määrän perusteella Härkinlammelle ei yleensä saavu paljoakaan sorsia sulkimaan alueen oman pesimäkannan lisäksi. Mutta joillakin laskentakerroilla sulkivien sinisorsa- ja tavikoiraiden määrä on ollut yli kolminkertainen sekä tukkasotkakoiraiden määrä yli kolminkertainen ja tukkasotkanaaraiden määrä yli kaksinkertainen Härkinlammen maksimaaliseen pesimäkantaan verrattuna. Sulkivien haapanoiden määrissä kiinnittää huomiota naaraiden huomattavan suuri suhteellinen osuus (91 %) (taulukko 8). Tämä viittaa ensinnäkin siihen, että haapanakoiraat eivät jää sulkimaan Härkinlammelle ja toiseksi se voi viitata siihen, että naaraita saapuu jostakin lähialueilta. Toisaalta pesimäkanta voi tulla aliarvioiduksi (ks. alla), mikä osaltaan selittäisi sen, että sulkuvia haapananaaraita havaittiin keskimäärin kaksinkertainen määrä Härkinlammen pesimäkantaan verrattuna.

Vesilintujen parimäärä- ja poikuelaskenta

Laskentojen suorittaminen lintutornista käsin oli helppoa, sillä vain yhtä yhtenäistä ja pienialaista avovesialuetta tarvitsi tarkkailla. Sorsien ja poikueiden havaitseminen avovesialueelta oli keskimääräistä helpompaa (taulukko 5), mutta toisinaan ne piiloutuivat hyvin rantakasvillisuuteen ja ojiin. Erityisesti tavipoikueiden havaitseminen oli ajoittain vaikeaa poikueiden viihtyessä lampea ympäröivissä hyvin peitteisissä ojissa, mutta myös laulujoutsenpoikueet näyttäytyivät yllättävän harvoin (taulukko 5).

Härkinlammen vesilintujen parimäärät ovat olleet v. 2005–2008 alhaisia, eivätkä ne ole vaihdelleet paljoakaan (taulukko 6a). Havaittujen poikueiden keskiarvoinen määrä per vuosi (6,8) on korkea suhteessa parimäärään, mistä johtuen poikueita tuottaneiden parien osuus on ilmeisen hyvä (42 %) (taulukot 10 & 15a). Tosin ainakin haapana tuonee lammelle poikueita jostakin lähiympäristöstä (ks. lajikohtainen tarkastelu).

Havaintotuntia kohti nähtyjen poikueiden määrä (2,80 poikuetta/h) oli vähän alle keskiarvon (3,44) (taulukko 11). Määrä on vaihdellut vuosittain paljon (1,3–5,1); suhteessa vuotuisiin keskiarvoihin poikueita oli parhaiten v. 2003–2004 ja sen jälkeen niukemmin. Poikuekoot ovat yleensä olleet lähellä

Taulukko 13.1. Kesinä 2003–2008 Härkinlammella laskettujen vesilintupoikueiden keskiarvo ikäluokittain.
% = ikäluokan suhteellinen osuus, N = kunkin ikäluokan poikuekoon laskentaan käytettyjen poikuehavaintojen määrä (vrt. taulukko 13).

	Ikäluokka	Ia	Ib	Ic	Ila	Ilb	Ilc	III	I	II	III
Sinisorsa	%	0	0	20	20	20	20	20	20	60	20
	N	0	0	1	1	1	1	1	1	3	1
	poikuekoko			5	7	4	5	5	5	5,3	5
Haapana	%	4	17	13	13	22	17	13	40	45	15
	N	1	4	3	3	5	4	3	8	9	3
	poikuekoko	7	5,5	3,3	4	3,8	4,3	7	4,9	3,6	7
Tavi	%	17	0	25	17	42	0	0	42	58	0
	N	2	0	3	2	5	0	0	5	7	0
	poikuekoko	7,5		4,3	6,5	7,2			5,6	7	
Jouhisorsa	N	1					1		1	1	
	poikuekoko	6					4		6	4	
Tukkasotka	N	1							1		
	poikuekoko	8							8		
Telkkä	%	11	17	17	22	22	11	0	50	50	0
	N	2	3	3	4	4	2	0	7	7	0
	poikuekoko	4	5,7	2,3	6	5,3	5,5		4,4	5,7	
	Ikäluokka	Ia	Ib	Ic	Ila	Ilb	Ilc	III	I	II	III
Laulujoutsen	N	3									
	poikuekoko	5									

keskiarvoja tai vähän niitä parempia. Keskimääräinen poikastuotto näyttäisi vaihdelleen hyvistä vuosista heikkoihin (Kontkanen 2008b).

Lajikohtainen tarkastelu

Laulujoutsen

Härkinlammella on pesinyt vuosittain (2005–2008) yksi joutsenpari, joka on onnistunut tuottamaan poikueita normaalisti ja sen poikuekoko on ollut keskiarvoinen (taulukot 6a, 15a, 13.1 & 13). Havaintotuntia kohti nähtyjen poikueiden määrä (0,13 poikuetta/h) oli kuitenkin selvästi alle keskiarvon (0,30) (taulukko 11), mikä johtui suurelta osin poikueen piilottelevuudesta (taulukko 5).

Sinisorsa

Sinisorsaparien määrä on ollut vuosina 2005–2008 lievässä laskusuunnassa (taulukko 6a). Sinisorsaparit näyttäisivät onnistuneen tuottamaan poikueita lähes keskiarvoisen määrän ja poikueiden keskiarvo on ollut lähes normaali (taulukot 15a, 13.1

& 13). Havaintotuntia kohti nähtyjen poikueiden määrä (0,27 poikuetta/h) oli kuitenkin selvästi alle keskiarvon (0,68) (taulukko 11). Kahtena vuotena (2004–2005) poikueita ei havaittu ollenkaan, mutta muina vuosina poikueiden määrän vuosittainen vaihtelu (0,3–0,5 poikuetta/h) ei ole ollut suurta (Kontkanen 2008b).

Haapana

Parimäärälaskennoissa haapanoita on havaittu vain yhtenä neljästä, mikä on hieman yllättävää, sillä poikueita on havaittu viitenä kesänä kuudesta (taulukko 6a, Kontkanen 2008b). Poikueiden yli kolminkertainen määrä suhteessa pareihin (taulukko 15a) selittyy sillä, että haapanat ilmeisesti tuovat lammelle poikueita jostakin lähiympäristöstä tai sitten parimäärä tulee jostakin syystä laskennoissa aliarvioituksi: mahdollisesti pieni Härkinlampi ei ole loppukevällä otollinen ruokailuympäristö aikuisille linnuille, vaan haapanaparit viihtyvät paremmin lähialueiden keväällä tulvivilla kosteikoilla ja pelloilla.

Haapanapoikueiden keskikoko on ollut Härkinlammella vähän keskiarvoista suurempi; erityisesti ikäluokassa III poikuekoko oli selvästi keskiarvoa suurempi ja niitä havaittiin suhteellisesti enemmän kuin keskimäärin (taulukot 13.1 & 13). Havaintotuntia kohti nähtyjen poikueiden määrä (0,93 poikuetta/h) oli vähän keskiarvoa (0,73) enemmän (taulukko 11). Poikueiden määrän vuosittainen vaihtelu (0–2,9 poikuetta/h) on ollut suurta; vain vuonna 2008 poikueita ei havaittu ollenkaan ja ylivoimaisesti eniten poikueita havaittiin kesällä 2004 (Kontkanen 2008b).

Tavi

Tavin parimäärä ei ole paljon vaihdellut (taulukko 6a). Poikueita tuottaneiden taviparien alhainen määrä (17 %) verrattuna keskiarvoon (31 %) johtuneen pikemminkin poikueiden vaikeasta havaittavuudesta (ks. edellä) kuin huonosta pesintämenestyksestä (taulukko 15a). Tavipoikueiden keskikoko on ollut Härkinlammella keskiarvoista suurempi, erityisesti ikäluokassa II. Jostakin syystä vanhimman ikäluokan (III) poikueita Härkinlammella ei ole havaittu ollenkaan (taulukot 13.1 & 13). Havaintotuntia kohti nähtyjen poikueiden määrä (0,49 poikuetta/h) oli lähes keskiarvoinen (0,53) määrä (taulukko 11). Poikueiden määrän vuosittainen vaihtelu (0–1,6 poikuetta/h) on ollut suurta; vuosina 2005–2007 poikueita ei havaittu ollenkaan ja selvästi eniten poikueita havaittiin kesällä 2003 (Kontkanen 2008b).

Jouhisorsa

Härkinlammella on havaittu yksi jouhisorsapoi-
kue kesällä 2004, mikä riitti siihen, että kuutena kesänä keskimäärin yhden havaintotunnin aikana nähtyjen poikueiden määrä (0,09 poikuetta/h) oli koko aineiston keskiarvoa (0,04) enemmän (taulukko 11).

Tukkasotka

Härkinlammella on havaittu yksi tukkasotkapoi-
kue kesällä 2006. Härkinlammella yhden havaintotunnin aikana nähtyjen poikueiden määrä (0,04 poikuetta/h) oli vajaa kolmannes koko aineiston keskiarvosta (0,14) (taulukko 11).

Telkkä

Telkän parimäärä ei ole paljon vaihdellut (taulukko 6a). Poikueita tuottaneiden telkkäparien määrä (29 %) on vähän keskiarvoa (22 %) suurempi (taulukko 15a). Telkkäpoikueiden keskikoko on ollut Härkinlammella keskiarvoista suurempi ikäluokassa II. Vanhimman ikäluokan (III) poikueita Härkinlammella ei ole havaittu ollenkaan (taulukot 13.1 & 13). Havaintotuntia kohti nähtyjen poikueiden määrä (0,84 poikuetta/h) oli keskimääräistä (0,65) enemmän (taulukko 11). Poikueiden määrän vuosittainen vaihtelu (0,7–1,3 poikuetta/h) on ollut melko vähäistä v. 2004–2008, mutta ensimmäisenä havaintovuotena (2003) määrä oli selvästi pienempi (0,3) (Kontkanen 2008b).

Yhteenveto

Sulkivien lintujen sekä poikueiden määrän väheneminen kahden ensimmäisen havaintovuoden (2003–2004) jälkeen viittaa siihen, että Härkinlammen ekologisissa olosuhteissa on tapahtunut vesilintujen kannalta negatiivisia muutoksia. Kesällä 2008 korkealla pysytellyt vesi näytti suosivan taveja. Tämä voi viitata siihen, että Härkinlammella tarvittaisiin pikaisesti veden pinnan nostoa, joka parantaisi ekologista tilaa mm. hillitsemällä lammen umpeenkasvua ja todennäköisesti toimenpide lisäisi sorsapoi-
kueille tärkeiden kuoriutuvien hyönteisten määrää ainakin väliaikaisesti.

8.3.3

Muuttolinnusto

Alueella todetaan olevan merkitystä muuttolintujen levähdysalueena (Hottola 1994a), mutta lammella retkeilyn vähäisyyden vuoksi tiedot levähtävistä lajeista ja määristä ovat hyvin vähäiset.

8.3.4

Harvinaisuudet

Pikku-uikku *Tachybaptus ruficollis*

1 14.5.2002 (KKo).

Harmaasorsa *Anas strepera*

Karttusen (1982) mukaan tavattu ainakin kerran.

9 Nurmes, Suojärvi

Suojärvi on lintuvesityypiltään pohjoinen lintujärvi, jonka rehevöityminen on lähellä optimaalista. Kunnostustoimenpiteille ei ole tarvetta lähitulevaisuudessa. Järvi on rauhallinen, linnuston yleistila on hyvä ja lokkiyhdyksunta elinvoimainen (taulukko 1). Tiedot linnustosta ovat kuitenkin hyvin puutteelliset ja siksi perusselvitys on syytä tehdä lähitulevaisuudessa (taulukko 2a).

FINIBA/IBA: -/-

9.1

Linnuston tila ja siihen vaikuttavat tekijät

Linnuston yleistila Suojärvellä on hyvä alueen rauhallisuuden, onnistuneiden kunnostustoimenpiteiden sekä lokkiyhdyksunnan ansiosta (taulukko 1). Järvi on erämaisen rauhallinen ja ihmistoiminnasta aiheutuva häiriö linnustolle vähäistä, mikä takaa vesilintujen, kahlaajien ja lokkien pesimärauhan. Paikalliset riistanhoitajat yhteistyössä vesi- ja ympäristöpiirin kanssa ovat tehneet järvellä kunnostustoimenpiteitä, joidenka ansiosta avovesialueet ja vesikasvillisuus muodostavat vesilinnuille ihanneellisen mosaiikin.

9.2

Kunnostustoimien tarve ja kiireellisyys

Suojärven rehevöityminen on lähellä optimaalista ja järven erämaisen luonteen vuoksi umpeenkasvu-prosessi ilmeisen hidas, joten järeämmille kunnostustoimenpiteille ei liene tarvetta lähitulevaisuudessa (taulukko 2a). Toisaalta Hottolan (1994a) mukaan järveen laskevat metsäojat tuovat mukanaan umpeenkasvua lisäävää humusta. Siksi linnuston perusselvityksen jälkeen järven kunnostustarvetta olisi syytä arvioida uudestaan. Jo tässä vaiheessa

Suojärvelle voidaan suositella rantametsien suoje-lua sekä ilmeisesti myös pienpetojen poistopyyntiä (taulukko 16). Rantametsien suoje-lu on olennaista järven erämaisen luonteen säilyttämisen kannalta ja samalla jätetään pesäpuita mm. nuolihaukalle. Järven pienpeto-ongelma lienee vähäinen, mutta se olisi syytä selvittää koepyyntein.

9.3

Linnuston lajikohtainen katsaus

Pesimälinnusto ja sulkasatokerääntymät

Suojärven lorkkikoloniassa pesi kesällä 2003 noin 50 pikkuk- ja 20 naurulorkkiparia sekä ainakin 1 kalatiirapari. Mustakurkku-uikkuja järvellä havaittiin 2 paria. Pesivän laulujoutsenparin lisäksi 1 pesimätön lintu kierteli järveä ja yritti laskeutua, mutta se torjuttiin pesivän parin toimesta tyylysti. Kesällä 2006 järvellä havaittiin (2.7.) ruskosuohaukkanaaras (Ti).

Suojärvellä on merkitystä sulkasadon aikaisena kerääntymisalueena (taulukko 3). Poikuelaskennan yhteydessä (24.6.03) havaittiin sulkivia vesilintukoiraista seuraavasti: sinisorsa 2, haapana 5, tavi 8 sekä tukkasotka 4k ja naaraita (pesimättömät ja pesinnässä epäonnistuneet naaraat): haapana 3, tavi 3, tukkasotka 1 ja telkkä 6n.

Vesilintujen poikuelaskenta

Kesällä 2003 Suojärvellä suoritettiin yksi (24.6.) vesilintujen poikuelaskenta, jossa havaittiin yhteensä 5 poikuetta. Lajeittain havaittiin 1 laulujoutsen- (4pull), 1 sinisorsa- (6pull^c), 1 telkkä- (2pull^c) ja 2 tukkasotkapoikuetta (5^{1a} ja 5pull^{1b}). Nähtyjen poikueiden yhteismäärä havaintotuntia kohti oli yli keskiarvon. Poikuekoot olivat kaikilla lajeilla vähän keskiarvojen alapuolella (Kontkanen 2008b). Poikueita havainnoitiin vain lintutornista, josta jär-

Sinisorsa laskusuhdanteessa.

ven avovesialueet (>60 %) hallitsee kohtuullisesti. Järven runsaan vesikasvillisuuden ja sokkeloisten avovesialueiden suojiin sorsapoikueiden on tosin helppo piiloutua.

Muuttolinnusto

Suojärvellä on potentiaalista merkitystä muuttolintujen levähdysalueena (taulukko 3; Hottola 1994a), mutta järven syrjäisen sijainnin takia havaintoja muuttokausilta on erittäin vähän jos ollenkaan.

Harvinaisuudet

Punapäänarsku *Netta rufina*
ad k 5.-n.15.6.1999.

Pikkusirkku *Emberiza pusilla*
kÄ 25.6.1991 (Hottola 1994a).

10 Outokumpu, Laikanlahti

Laikanlahti on lintuvesityypiltään eteläisen lintujärven kaltainen nopeasti umpeen kasvava lahti, jonka rehevöityminen on edennyt paikoin haitallisen pitkälle. Kunnostustoimenpiteille on tarvetta lähitulevaisuudessa (taulukot 1 & 2a). Linnuston yleistila on edelleen melko hyvä vaikkakin runsaasta kalastuksesta ja veneilystä aiheutuva häiriö pesivälle linnustolle on ilmeinen (taulukko 1, Latja 1999).

FINIBA/IBA: +/+ Alueen nimi: Sysmäjärvi-Viinijärvi. *Pesimälajit:* kaulushaikara (16), joutsen (5), ruskosuohaukka (8–9), pikkulokki (120–200), uhanalainen laji (1), pikkutikka (7–10), rastaskerttunen (2–4), kultasirkku (0–1). *Kerääntyvät lajit:* joutsen (kevät, 101–500), metsähanhi (kevät, 101–500), lapasotka (syksy, 51–100), pikkulokki (kevät, 501–1000).

Laikanlahti on voimakkaasti umpeenkasvanut.

Linnuston tila ja siihen vaikuttavat tekijät

Linnuston yleistila on edelleen melko hyvä ja lahdella pesii – tosin viime vuosina epäsäännöllisesti – pieni lokkiyhdykskunta (taulukko 1). Keskelle lintuvesien suojelurajausta rakennettu Papinsaaren veneranta ja voimakas kalastus aiheuttavat häiriötä pesiville linnuille (Latja 1999). Esimerkiksi kesällä 2003 Papinsaaren veneranassa oli 17 venettä ja lähistöllä yksityisrannossa useita veneitä lisää. Umpeenkasvu on edennyt haitallisen pitkälle Pitkä- ja Laikanlahdella ja ne ovat jo muuttuneet vesilinnustolle lähes kelvottomaksi elinympäristöksi (Latja 1999). Laikanlahden rehevät lehtipuuvaltaiset rantametsät ovat runsaslintuisia sekä lajirikkaita.

Kunnostustoimien tarve ja kiireellisyys

Paikoittainen totaalinen umpeenkasvu ja Laikanlahden arvo yhtenä maakuntamme arvokkaimmista lintuvesistä puolustavat kohteen kunnostuksen tärkeyttä lähitulevaisuudessa (taulukko 2a). Laikanlahdelle suositeltavia kunnostus- ja hoitotoimenpiteitä ovat kasvillisuuden poistot, ruoppaus ja /tai allikoiden kaivaminen, rantametsien suojelu, pienpetojen pyynti sekä häirinnän vähentäminen (taulukko 16, Latja 1999).

Pitkä- ja Laikanlahdella olisi tarvetta lisätä tai palauttaa avovesialueita vesilintujen suosimiseksi. Laikanlahdella toimenpiteitä tarvittaisiin lahden poikki kulkevan tien molemmin puolin; tien eteläpuolellakin lähes totaalinen umpeenkasvu on edennyt Miettisen pohjoisreunaan saakka. Kunnostustoimenpiteenä kävisi allikoiden kaivaminen ja Pitkälahdella mahdollisesti myös vedenpinnan nosto; Koivuluodon ja Papinsaaren väliin voisi ilmeisen helposti ja pienin kustannuksin rakentaa patopengermän. Laikanlahdella lintutornin edustalla olevien pienialaisten sahalehtikasvustojen säilyminen on syytä turvata kunnostustoimien yhteydessä.

Pikkutikkojen pesimäalueena ja valkoselkätikkojen ruokailualueena rantametsät ovat ensiarvoisen tärkeitä ja suojelun tarpeessa (Latja 1999). Linnuston pesimäaikaisen häirinnän vähentäminen alueella on ensisijaisen tärkeää. Etenkin kalastuksesta aiheutuvaa häiriötä pidetään vakavana; esimerkiksi Laikanlahdella katiskoita on sijoitettu aivan pikkulokkien pesien viereen (Latja 1999). Pesimäaikaiselle liikkumisrajoitukselle ainakin

Laikanlahdella olisi välitöntä tarvetta. Pienpeto-ongelman laajuudesta kirjoittajalla ei ole tietoa ja se olisi syytä selvittää pian.

Linnuston lajikohtainen katsaus

Havainnot Latjan (1999) linnustoselvityksen täydennykseksi.

Pesimälinnusto ja sulkasatokerääntymät

Pesimälinnusto

Kesällä 2003 Laikanlahdella pesi noin 20 parin nauru- ja 5 parin pikkulokkiyhdykskunta. Pikkulokeilla pudotus parimäärässä edelliseen laskentaan (1999) verrattuna on huomattava, mutta lajin esiintyminen lahdella on ilmeisen epäsäännöllistä – esimerkiksi kesällä 1996 pikkulokki ei pesinyt Laikanlahdella (Vänskä 1997, Latja 1999). Kesän 2003 pesimälinnustoon kuului myös vähintään 4 härkälintu-, 5 kalatiira- sekä 1 nokikanapari, aivan kuten edellisessä laskennassakin (Latja 1999). Pitkälahden rantametsissä piti reviiiriä kuhankeittäjä (Ä1) ja mustapääkerttu (Ä1), sekä Laikanlahdella lintutornin edustalla osmankäämikössä viitasirkkalintu (Ä1).

Kesällä 2004 Laikanlahdella pesi puolestaan noin 50 parin nauru- ja 50 parin pikkulokkiyhdykskunta. Kesinä 2005–2008 lahdella ei lokkeja pesinyt. Kesällä 2004 Laikanlahden lähiympäristössä oli kolme kaulushaikarareviiriä, joista ainut suojelurajauksen sisällä ollut lintutornin lähellä, toinen vähän Louhisaaren eteläpuolella sekä kolmas Paavalinlahdella. Kesällä 2005 kaulushaikaroita oli äänessä jälleen 3 koirasta (LL). Latjan (1999) ennakkoarvio laulujoutsenen kotiutumisen lahdellaan osui oikeaan, sillä se kirjattiin uudeksi pesimälajiksi kesällä 2004. Saunalahdella sijainneesta pesästä kuoriutui vähintään 4 poikasta (ks. alla). Kaksi soidintavaa jänkäkurppia kuultiin 12.5.04 (LL) ja Ä3 27.4.06 (LL).

Sulkasatokerääntymät

Laikanlahdella on ilmeistä merkitystä vesilintujen sulkasatoalueena vaikkakin havainnot sulkivista linnuista ovat olleet vähäisiä (taulukko 3, Latja 1999). Lahden runsaat ruovikot ja muut ilma-versoiskasvustot ovat potentiaalisia ruokailu- ja sulkimispaikkoja, joista sorsia on vaikea havaita. Laikanlahdella sijaitseva lintutorni – josta kaikki

laskennat suoritettiin – on sankan ja yhtenäisen ilmaversoiskasvuston (runsaasti osmankäämiä ja järviruokoa) ympäröimä, mikä vaikeuttaa lintujen havaittavuutta.

Sulkivien vesilintujen määrät ovat olleet selvästi pienempiä kuin muilla kohteilla ja vain punasotkanaaraiden määrä on ollut Laikanlahdella keskiarvoa suurempi (taulukko 7). Erityisesti sulkivien tavikoiraiden suhteellinen vähyys (25 %) viittaa siihen, että Laikanlahdella ei suli merkittäviä määriä taveja ja/ tai siihen, että etenkin tavikoiraat ovat sulkimisaikaan huomattavan piilottelevia (taulukko 8).

10.3.2

Vesilintujen poikuelaskenta

Poikueiden havaitseminen runsaista ilmaversoiskasvustoista huolimatta ei näyttäisi olevan keskimääräistä vaikeampaa (taulukko 5), mikä voi merkitä sitä, että poikuelaskennat antavat suhteellisen luotettavan kuvan alueen todellisista poikuemääristä.

Havaittujen vesilintupoikueiden keskiarvoinen määrä per vuosi (5,8) on varsin alhainen kohteen kokoon ja aiemmin laskettuihin parimääriin suhteutettuna (taulukko 10, Latja 1999). Havaintotun-

tia kohti nähtyjen poikueiden määrä (2,08 poikuetta/h) oli huomattavasti alle keskiarvon (3,44) (taulukko 11). Määrä on vaihdellut vuosittain paljon (1,3-5,0); poikueita oli selkeästi eniten v. 2004–2005 ja sen jälkeen niukemmin (Kontkanen 2008b). Punasotkaa lukuun ottamatta kaikilla sorsalajeilla poikueita tavattiin tarkastelujaksolla keskimäärin keskiarvoista vähemmän (taulukko 11); vain v. 2005 kaikilla lajeilla poikueita havaittiin vähintään keskiarvoinen määrä (sinisorsa ja haapana) tai keskiarvoista selvästi enemmän (laulujoutsen, punasotka, tavi ja telkkä) (Kontkanen 2008b).

Poikuekoot ovat olleet vähän keskiarvoja suurempia sinisorsalla sekä punasotkalla, lähes keskiarvoisia laulujoutsenella ja keskiarvoja pienempiä haapanalla, tavilla sekä telkällä (taulukot 13.2 & 13).

Yhteenveto

Sulkivien vesilintujen vähäinen määrä sekä poikueiden määrän huomattava väheneminen v. 2005 jälkeen viittaavat vesilinnustossa tapahtuneisiin negatiivisiin muutoksiin; sulkivien vesilintujen ja poikueiden piilottelevuus laajoissa ja tiheissä ilmaversoiskasvustoissa tuskin yksin selittää niiden

Taulukko 13.2. Kesinä 2003–2008 Laikanlahdella laskettujen vesilintupoikueiden keskikoko ikäluokittain. % = ikäluokan suhteellinen osuus, N = kunkin ikäluokan poikuekoon laskentaan käytettyjen poikuehavaintojen määrä (vrt. taulukko 13).

	Ikäluokka	Ia	Ib	Ic	Ila	Ilb	Ilc	III	I	II	III
Sinisorsa	%	0	0	17	0	17	50	17	17	67	17
	N	0	0	1	0	1	3	1	1	4	1
	poikuekoko			7		4	7	7	7	6,3	7
Haapana	%	0	0	60	0	20	0	20	60	20	20
	N	0	0	3	0	1	0	1	3	1	1
	poikuekoko			2,7		2		7	2,7	2	7
Tavi	%	0	13	13	25	25	25	0	25	75	0
	N	0	1	1	2	2	2	0	2	6	0
	poikuekoko		2	6	4	3,5	3,5		4	3,7	
Lapasorsa	N						1			1	
	poikuekoko						7			7	
Punasotka	%	20	20	30	20	0	0	10	70	20	10
	N	2	2	3	2	0	0	1	7	2	1
	poikuekoko	4	5,5	5,3	3			5	5	3	5
Telkkä	N			1				1	1		1
	poikuekoko			2				2	2		2
	Ikäluokka	Ia	Ib	Ic	Ila	Ilb	Ilc	III	I	II	III
Laulujoutsen	N	2									
	poikuekoko	4,5									

Ruskosuohaukka on nykyisin yhä yleisempi näky lintuvesillä. Kuvassa koiras Laikanlahden ruovikon yllä.

vähäisyyttä. Itse asiassa liiallinen umpeenkasvu voi olla yksi tekijä, joka on vaikuttanut linnustoon negatiivisesti. Vesilintupoikueiden väheneminen (myös punasotkupoikueiden) on tapahtunut nauuru- ja pikkulokkien kadon myötä. Lokkien ja vesilintupoikueiden väheneminen voi johtua osittain samoista syistä (esimerkiksi pienpedot). Lokkien väheneminen on ilmeisesti myös kiihdyttänyt vesilintukatoa ja/tai vaikuttanut negatiivisesti vesilintujen pesimämenestykseen loppukolonian tuoman pesimäsuojan häviämisen myötä ja sitä kautta heikentänyt vesilintujen poikastuottoa.

10.3.3

Muuttolinnusto

Laikanlahti on maakunnallisesti arvokas muuttolintujen levähdysalue uhanalaiseksi luokiteltavan lajistonsa perusteella (taulukko 3, Latja 1999). Kevätmuutonaikainen havainnointi on kuitenkin ollut vähäistä koska lahti sulaa keväällä myöhään ja

sijaitsee useimpien lintuharrastajien kannalta melko syrjässä ja syksyllä puolestaan taaja kasvusto estää tehokkaan havainnoinnin (Latja 1999).

10.3.4

Harvinaisuudet

Viiriäinen *Coturnix coturnix*
2Ä 25.–28.5.1995.

Pikkutiira *Sterna albifrons*
1 16.6.2001 (LL).

Viirusirkkalintu *Locustella lanceolata*
1Ä 24.6.2000.

Viiksitimali *Panurus biarmicus*
2k2n 12.–15.12.2000.

11 Outokumpu, Sätöslahti

Sätöslahti on lintuvesityypiltään eteläisen lintujärven kaltainen umpeen kasvava lahti, jonka rehevöityminen ei vielä ole edennyt haitallisen pitkälle. Kunnostustoimenpiteille on kuitenkin tarvetta lähitulevaisuudessa (taulukot 1 & 2a). Linnuston yleistila on edelleen heikko ja runsaasta kalastuksesta ja veneilystä aiheutuva häiriö pesivälle linnustolle on huomattava (taulukko 1, Hottola 1997a).

FINIBA/IBA: +/+ *Alueen nimi:* Sysmäjärvi – Viinijärvi. *Kriteerilajit:* ks. Laikanlahti.

11.1

Linnuston tila ja siihen vaikuttavat tekijät

Linnuston yleistila on edelleen heikko ja vesilintujakin pesimään houkutteleva lokkikolonia lahdelta on puuttunut pitkään, joskin aivan viime vuosina havainnointi on ollut hyvin niukkaa eikä lahden linnuston nykytilasta ole selkeää kuvaa. Pesivän linnuston heikkoon tilaan lienee vaikuttanut merkittävästi runsaasta kalastuksesta ja veneilystä aiheutuva häiriö (taulukko 1, Hottola 1997a). Etenkin lokkien paluu lahdelle edellyttäisi häirinnän merkittävää vähentämistä ja suojelutoimia (Hottola 1997a). Umpeenkasvu ei ole vielä laajamittainen ongelma linnustolle, vaikkakin etenkin lahden pohjoispää alkaa olla jo pahoin kasvillisuuden tukkima. Tosin laajat monotoniset ruovikot ja yksipuolinen kasvillisuus ovat linnuston monimuotoisuuden kannalta negatiivinen asia, vaikkakin Sätöslahden ruovikot takaa-avat ruovikkospesialistien – kuten kaulushaikaran – menestymisen alueella. Sätöslahden rehevät lehtipuuvaltaiset rantametsät ovat sekä runsaslintuisia että lajirikkaita ja erityisen arvokasta elinympäristöä pikku- ja valkoselkätikalle.

11.2

Kunnostustoimien tarve ja kiireellisyys

Linnuston kannalta Sätöslahden umpeenkasvutilanne ei ole edennyt vielä haitallisen pitkälle kuin paikoitellen, eikä kunnostustoimenpiteillä siksi ole välitöntä kiirettä (taulukko 2a, Hottola 1997a). Sätöslahdelle suositeltavia kunnostus- ja hoitotoimenpiteitä ovat kasvillisuuden poistot, ruoppaus ja/tai allikoiden kaivaminen, rantametsien suojelu, pienpetojen pyynti sekä häirinnän vähentäminen (taulukko 16).

Pikku- ja valkoselkätikkojen pesimäalueena sekä ruokailualueena rantametsät ovat ensiarvoisen tärkeitä ja suojelun tarpeessa (Hottola 1997a, Vänskä 1997). Pesimäaikaisen häirinnän rajoittaminen alueella on myös oleellisen tärkeää. Kuten Laikanlahdellakin, niin myös Sätöslahdella kalastuksesta linnustolle aiheutuvaa häiriötä pidetään vakavana (Hottola 1997a). Pesimäaikaiselle liikkumisrajoitukselle olisi täten välitöntä tarvetta. Pienpeto-ongelman laajuudesta kirjoittajalla ei ole tietoa ja siksi se olisi syytä selvittää.

Lintutornin puuttuminen haittaa oleellisesti lintujen havainnointia lahdella. Vankkojen ruovikoiden takaa lintuja ei rannasta pääse hyvin näkemään ja siksipä lintuharrastajat käyvät alueella korkeintaan yöllisillä kuunteluretkillään. Toivottavasti lähitulevaisuudessa rakennettavan lintutornin yhdeksi sijoituspaikaksi on ehdotettu lahden luoteiskulmalla sijaitsevaa Vanhamajan lähiympäristöä (Hottola 1997a).

Linnuston lajikohtainen katsaus

Havainnot Hottolan (1997a) linnustoselvityksen täydennykseksi.

Pesimälinnusto ja sulkasatokerääntymät

Kesällä 2003 kirjattiin laulujoutsen uutena pesimälajina Sätöslahden linnustoon. Myös ruskosuohaukka pesi kesällä 2003 Sätöslahdella. Kesällä 2004 varmistui uudeksi pesimälajiksi jänkäkurppa; 15.6. kuultiin ääntelevä koiras (vrt. Hottola 1997a). Kesällä 2005 lahdella kuultiin yksi laulava rytikerttunen ja kaulushaikaroita oli äänessä peräti 4 koirasta (LL). Myös kesällä 2006 kuultiin Ä1 rytikerttunen ja Ä3 kaulushaikaran lisäksi nähtiin 2 sukupuolelleen määrittämätöntä kaulushaikaraa (LL).

Sätöslahdella on potentiaalista merkitystä vesilintujen sulkasatoalueena vaikkakin havainnot sulkivista linnuista ovat olleet vähäisiä (taulukko 3, Hottola 1997a). Lahden runsaat ruovikot ja muut ilmaversoiskasvustot ovat potentiaalisia ruokailu- ja sulkimispaikkoja, joista sulkivia sorsia on vaikea havaita. Poikuelaskennan yhteydessä (10.7.03) havaittiin tosin vain yksi sulkiva haapanakoiras.

Vesilintujen poikuelaskenta

Kesällä 2003 Sätöslahdella suoritettiin yksi (10.7.) vesilintujen poikuelaskenta, jossa havaittiin vain yksi laulujoutsenpoikue (5pull). Vaikka nähtyjien poikueiden yhteismäärä havaintotuntia kohti oli yli keskiarvon, ei tulosta voida pitää luotettavana havaittujen poikueiden vähäisyyden ja lyhyen kertaluontoisen havainnoinnin takia (taulukko 11). Sätöslahtea tarkkailtiin rannalta vain Kiukoonsaaresta, josta näkyi noin puolet avovesialueesta. Koska avovesialueella näkyi vain joutsenperhe ja yksi haapana, jäi tarkkailuaika uusien vesilintujen vähäisessä toivossa hyvin lyhyeksi. Niukkojen havaintojen perusteella Sätöslahden vesilintutilanne vaikuttaa siis ilmeisen heikolta. Mutta koska havainnointiaika oli lyhyt ja sää jokseenkin kehno, ei tuloksesta voi päätellä paljoakaan.

Sätöslahdella olisi syytä suorittaa säännöllisiä vesilintulaskentoja, joilla voitaisiin seurata lahden heikosti tunnettua vesilintukantaa ja poikastuottoa. Nykyisissä olosuhteissa se on erittäin työlästä ja vaikeaa, koska havainnointia helpottavaa lintutornia alueella ei ole.

Muuttolinnusto

Sätöslahti on maakunnallisesti arvokas muuttolintujen levähdysalue etenkin levähtävien joutsenmäärien perusteella (taulukko 3, Hottola 1997a). Sätöslahti voisi olla arvokkaampikin levähdysalue, mutta kalastuksesta aiheutuva häiriö estää arempien lajien, kuten hanhien, pysähtymisen lahdelle (Hottola 1997a). Muutonaikainen tarkkailu Sätöslahdella on ollut hyvin niukkaa havainnoinnin vaikeuden tähden.

Harvinaisuudet

Harmaahaikara *Ardea cinerea*
1 24.8.2004 (LL)

Haarahaukka *Milvus migrans*
1 N 26.6.2003 (LL), 1 17.8.2003 (LL).

Punajalkahaukka *Falco vespertinus*
1n 1.9.2003 (LL).

Merihanhi *Anser anser*
1 NE 7.5.1992, 5 S 17.4.2004 (LL)

Harmaasorsa *Anas strepera*
kn+3pull 25.6.–3.7.1996.
25.6. havaittiin sulkiva koiras ja 1.–3.7. hätäilevä naaras kolmen poikasen kanssa. Tiettävästi ensimmäinen varmistettu pesintä Pohjois-Karjalasta (Zetterberg 1998).

Turturikyhky *Streptopelia turtur*
1 9.9.2004 (LL)

Valkoselkätikka *Dendrocopos leucotos*
Pesi kesällä 1996 (Vänskä 1997).

Kangaskiuru *Lullula arborea*
1m 7.4.1991.

Sepelrastas *Turdus torquatus*
k NNE 24.4.2004 (LL)

12 Polvijärvi, Nisäjärvi

Nisäjärvi on lintuvesityypiltään pohjoinen lintujärvi, jonka rehevöityminen on lähellä optimaalista. Nisäjärvi on kunnostustoimenpiteiden ansiosta palautunut erinomaiseksi lintuvedeksi (Hottola 1996d). Laajamittaisille kunnostustoimenpiteille ei siten ole tarvetta lähitulevaisuudessa. Suojeltu Nisäjärvi on rauhallinen, linnuston yleistila on hyvä ja lokkiyhdyuskunta elinvoimainen (taulukko 1).

FINIBA/IBA: +/- Alueen nimi: Nisäjärvi. Pesimälajit: metsähanhi (1).

12.1

Linnuston tila ja siihen vaikuttavat tekijät

Suojeltu Nisäjärvi on rauhallinen, linnuston yleistila on hyvä ja lokkiyhdyuskunta elinvoimainen (taulukko 1). Kesällä 1991 suoritettu kunnostus on osoittautunut menestykselliseksi. Sen tulokset ovat ylittäneet positiivisimmatkin ennako-odotukset. Lajimäärä kasvoi lyhyessä ajassa 12 lajilla ja parimäärä 317 parilla. Muutoksessa on osaksi kyse vuosien välisestä vaihtelusta, mutta suurelta osin muutos selittyy kunnostustoimien seurannaisvaikutuksilla. Parimäärien kasvu selittyy pääosin lokkien ja vesilintujen voimakkaalla lisääntymisellä (Hottola 1995c, 1996d).

12.2

Kunnostustoimien tarve ja kiireellisyys

Nisäjärvellä ei ole tarpeen suorittaa lähitulevaisuudessa erillisiä lisätoimia, kuten allikoiden kaivua tai ruoppauksia. Veden nosto on sellaisenaan ollut riittävä toimenpide (Hottola 1996d). Nisäjärvellä olisi syytä suorittaa vielä kolmas seurantaselvitys lähitulevaisuudessa (2010–2015) ja arvioida sen pohjalta mahdollista vedenpinnan lievää lisänos-

toa sekä etenkin pohjoispään pajukkojen tihene- mistä ilmeisesti aiheutuva negatiivista vaikutusta linnustolle (taulukko 2a, Hottola 1996d).

Nisäjärvelle suositeltavia muita kunnostus- ja hoitotoimenpiteitä ovat rantametsien suojelu sekä pienpetojen pyynti (taulukko 16). Rantametsien suojelu on olennaista etenkin järven pohjoispään erämaisen luonteen säilyttämisen kannalta ja samalla suojeltaisiin pesämetsää esimerkiksi pohjan- tikalle. Järven pienpeto-ongelma lienee vähäinen, mutta se olisi syytä selvittää koepyyntein. Lintu- tornin rakentaminen havainnoinnin helpottami- seksi ja ylipäätään mahdollistamiseksi olisi ensi- arvoisen tärkeää.

12.3

Linnuston lajikohtainen katsaus

Havainnot Hottolan (1996d) ja Leivon (1987a) lin- nustoselvitysten täydennykseksi.

Pesimälinnusto ja sulkasatokerääntymät

Keväällä (11.5.2003) Nisäjärveltä laskettiin 1 200 nauru- ja 400 pikkulokkia. Ilmeisesti ne olivat jo pesimäkantaa, mikä tarkoittaa että järvellä pesi noin 600 nauru- ja 200 pikkulokkiparia. Kesän 2003 pesimälajistoon kuuluivat myös mustakurkku-uikku (ainakin 1 par), uivelo (1 par) sekä luhtakana (Ä1). Lisäksi kesällä 2003 järvellä havaittiin (7.6. ja 25.7.) saalisteleva ruskosuohaukkakoiras.

Keväällä (1.5.2004) Nisäjärveltä laskettiin 2 100 naurulokkia, jotka mahdollisesti olivat pääosin järven omaa pesimäkantaa. Ruskosuohaukka pesi mitä ilmeisimmin kesällä 2004 Nisäjärvellä ensim- mäistä kertaa.

Kesällä 2005 ruskosuohaukka pesi onnistuneesti ja ainakin yksi poikanen selvisi lentokykyiseksi. Nuori (2kv) merikotka oli paikallisena ainakin 31.7.–28.8.05 välisen ajan (LL).

Pikkulokki on taantunut useimmilla Pohjois-Karjalan lintuvesillä, mutta on kunnostustoimien ansiosta runsastunut Nisäjärvellä.

Nisäjärvellä on merkitystä sulkasadon aikaisena kerääntymisalueena erityisesti taville (taulukko 3, Leivo 1987a). Heinäkuun lopussa (25.7.03) järvellä havainnoinut retkeilijä kirjasi hyvin sorsia ja kahlaajia hankalat havainnointiolosuhteet huomioiden: 70 tavia, 25 sinisorsaa, 30 töyhtöhyppää, 10 valkovikloa, 40 liroa, 2 suokukkoa sekä 1 ad suosirrin (LL). Laskijan mukaan havainnot ovat minimi arviota saraikossa ruokailevista ja lepäilevistä lintumääristä. Havainnot perustuivat muutamiiin ruskosuohaukan ylösajamiin parviin sekä muutamiin kohtuullisiin näkymiin avoimille mutalikkojuoteille. Havaitut sorsat olivat tn. järven pesimäkantaa sekä lähialueilta sulkimaan kerääntyneitä, mutta kahlaajat olivat ilmeisesti pääosin muutolta levähtäviä.

Vesilintujen poikuelaskenta

Nisäjärvellä ei suoritettu kesällä 2003 varsinaista vesilintujen poikuelaskentaa, koska havainnointi rannoilta on erittäin työlästä. Edes kohtuullisen poikuelaskennan onnistuminen edellyttäisi lintutornista käsin tapahtuvaa tarkkailua. Heinäkuun lopussa (25.7.03) järvellä retkeilyt havainnoija kirjasi uivelopoikueen (3pull) sekä vähintään kol-

me tukkasotkapoikuetta (joissa yht. 10pull) (LL). Puolisukeltajasorsilla poikaset eivät tässä vaiheessa enää olleet emoista helposti erotettavissa.

Muuttolinnusto

Nisäjärvi on valtakunnallisesti merkittävä muuttolintujen levähdysalue (taulukko 3, Hottola 1996d). Järvi on erityisesti keväällä joutsenten ja hanhien suosima levähdyskohde. Nisäjärvi on tärkeä tankkauspiste myös muille vesilinnuille sekä kahlaajille muuttomatkan varrella. Syyskaudelta tietoja tosin on luvattoman vähän ja siksi Hottola (1996d) esittääkin, että syysmuuton aikaista merkitystä olisi ilmeisesti selvitettävä erillisellä tutkimuksella. Alueella retkeilyä ja havaintojen lisääntymistä tosin rajoittaa merkittävästi lintutornin puute.

Harvinaisuudet

Harmaahaikara *Ardea cinerea*

1 n.15.7.1999, 3 1kv 1.8.2004 (LL)

Valkosiipitiira *Chlidonias leucopterus*

1 ad 18.5.2000.

13 Valtimo, Kalliojärvi - Sorsajärvi

Kalliojärvi on lintuvesityypiltään eteläinen lintujärvi, jonka rehevöityminen on linnuston kannalta edennyt haitallisen pitkälle Kalliojärven puolella ja jossakin määrin Patojärven puolella, mutta on vielä alle optimin Pitkälähden ja Sorsajärven alueella (taulukko 1). Linnuston yleistila on pysynyt hyvänä pitkälti Patojärven elinvoimaisen lokkiyhdyksunnan ansiosta (taulukko 1). Arvokkaana umpeenkasvun pahasti uhkaamana lintuvetenä Kalliojärvi nousee kiireellisimpien kunnostettavien kohteiden joukkoon (taulukko 2a).

FINIBA/IBA: -/-

13.1

Linnuston tila ja siihen vaikuttavat tekijät

Linnuston yleistila on pysynyt hyvänä Hottolan (1997b) tekemään edelliseen selvitykseen verrattuna pitkälti Patojärven elinvoimaisen lokkiyhdyksunnan ansiosta (taulukko 1). Etenkin Kalliojärven vesilinnusto on edelleen yllättävän runsas ja monipuolinen huolimatta siitä, että runsaiden saraikkojen keskellä on enää hyvin pieniä avovesilampareita ja -juotteja. Kalliojärven saraikat ovat ilmeisen hyviä ruokailualueita sorsapoikueille.

13.2

Kunnostustoimien tarve ja kiireellisyys

Arvokkaana, umpeenkasvun pahasti uhkaamana lintuvetenä Kalliojärvi nousee kiireellisimpien kunnostettavien kohteiden joukkoon (taulukko 2a). Rehevöityminen on linnuston kannalta edennyt haitallisen pitkälle Kalliojärven puolella ja jossakin määrin Patojärven puolella, mutta on vielä alle optimin Pitkälähden ja Sorsajärven alueella (taulukko 1). Kalliojärvelle suositeltavia kunnostus- ja hoito-

toimenpiteitä ovat vedenpinnan nosto, ruoppaus ja allikoiden kaivu, pienpetojen poistopyynti, häirinnän vähentäminen sekä toissijaisena kasvillisuuden poistot (taulukko 16, Hottola 1997b).

Selkeästi kiireellisimpiä toimenpiteet ovat Kalliojärven puolella, jota uhkaa pikainen umpeenkasvu ja siitä seuraava linnuston taantuminen. Jos vedenpinnan nostoa ei voida toteuttaa, jää ainoaksi hyväksi keinoksi Kalliojärven avovesialueiden ruoppaus ja uusien allikoiden kaivaminen. Pienpeto-ongelman laajuudesta ei kirjoittajalla ole tietoa ja siksi se olisi syytä selvittää koepyyntein. Kalastus on vähäistä Kallio-, Pato- ja Sorsajärvellä, mutta pienetkin häiriötekijät ovat merkittävä haittatekijä lintuvedellä, jossa pesii yli 125 vesilintuparia neliökilomerillä. Siksi kyseisille alueille suositellaan pesimäaikaista (1.5.–31.7.) liikkumiskieltoa (Hottola 1997b).

13.3

Linnuston lajikohtainen katsaus

Havainnot Hottolan (1997b) linnustonselvityksen täydennykseksi.

Pesimälinnusto ja sulkaatokerääntymät

Kesällä 2003 Patojärvellä pesi noin 300 nauru- ja 30 pikkulokkiparin yhdyskunta ja Kalliojärven lounaiskolkassa oli vielä erillinen 20 parin naurulokkikolonia. Uusiksi pesimälajeiksi kesän 2003 selvityksen perusteella on kotiutunut kaulushaikara, laulujoutsen sekä ruskosuohaukka (vrt. Hottola 1997b). Huuteleva kaulushaikara kuultiin toukokuussa vuosina 2003–2005 (Markku Kuokkanen suull., LL). Laulujoutsenia pesi kesällä 2003 peräti 2 paria, joista toinen Kallio- tai Patojärvellä ja toinen Pitkälähdellä. Ruskosuohaukka pesi Patojärvellä (Markku Kuokkanen suull.); lintuselvityksen (24.6.03) yhteydessä nähtiin tosin vain saalisteleva ruskosuohaukkakoiras. Lisäksi Hottolan (1997b) selvityksessä satunnai-

seksi pesimälajiksi mainittu nokikana pesi ilmeisesti sekä Pato- että Kalliojärvellä; molemmissa paikoissa nähtiin (24.6.03) yksi vanha lintu.

Kalliojärvellä on merkitystä vesilintujen sulkasatoalueena (taulukko 3). Poikuelaskennan (24.6.03) yhteydessä havaittiin sulkivia vesilintukoiraista seuraavasti: tavi 40, lapasorsa 4, tukkasotka 3 sekä jouhisorsa 1k ja naaraita (pesimättömät ja pesinnässä epäonnistuneet naaraat): sinisorsa 5, haapana 4, jouhisorsa 7, lapasorsa 1, tavi 3, telkkä 1 sekä tukkasotka 1n.

Vesilintujen poikuelaskenta

Kesällä 2003 Kalliojärvellä suoritettiin yksi poikuelaskenta (24.6.), joissa havaittiin yhteensä 26 poikuetta. Poikueita havainnointiin molemmista lintutorneista; Patosalmesta, Sorsajärven eteläpäästä sekä Pitkälähteä Kärähkän tilan kohdalta. Havaittujen poikueiden yhteismäärä havaintotuntia kohti oli huomattavasti yli keskiarvon (Kontkanen 2008b). Kallio- ja Patojärvellä poikueiden havainnointi on työlästä runsaan kasvillisuuden tähden. Siitä huolimatta pääosa poikueista nähtiin kaikkein umpeenkasvaneimmalla Kalliojärvellä.

Lajeittain havaittiin 2 laulujoutsen (5 ja 6pull), 2 sinisorsa- ($ka^{[N=2]} = 6,0^{lc}$), 2 haapana (7^{la} ja $6pull^{lb}$), 3 jouhisorsa (6^{lc} , 1^c ja $\geq 2pull^{la}$), 1 lapasorsa- ($10pull^{lb}$), 3 tavi- ($ka^{[N=3]} = 5,0^{lc}$), 1 heinätavi ($6pull^{lb}$), 2 telkkä- (6^{lc} ja $\geq 3pull^{lc}$), 9 tukkasotka ($ka^{[N=9]} = 7,0^{la-b}$) sekä 1 punasotkapoikue ($5pull^{lb}$). Laulujoutsenten poikuekoot olivat yli keskiarvon. Pulisukeltajasorsilla, telkällä ja sotkilla poikuekoot olivat lähellä keskiarvoja (Kontkanen

2008b). Tukkasotkan kohdalla tosin pääosa ikäluokan I aineistosta oli nimenomaan Kalliojärveltä.

Muuttolinnusto

Kalliojärvi on kansainvälisesti arvokas muuttolintujen levähdysalue keväällä runsaana esiintyvien suokukkojen ja syksyllä levähtävien laulujoutsenmäärien ansiosta (taulukko 3). Keväällä 1993 alueella tavattiin parhaimmillaan 1 400 kahlaajaa, joista yli 1000 oli suokukkoja (Hottola 1997b). Syksyllä 2002 Pitkälähdellä viihtyi lokakuussa parhaimmillaan yli 250 laulujoutsenta (Markku Kuokkanen suull.). Havaintoja muuttokausilta on kohteen arvosta huolimatta edelleen hyvin niukasti. Keväisten ja syksyisten levähtäjälaskentojen suorittamista Kalliojärvelle voidaan siis perustellusti suositella, sillä puhtaasti harrastajavoimin se ei toteudu kohteen syrjäisen sijainnin takia.

Harvinaisuudet

Harmaasorsa *Anas strepera*
kn 11.5.2001 (LL), kn 16.5.2005 (LL), k 13.5.2008 (Ti)

Lampiviklo *Tringa stagnatilis*
1p 10.5.2005 (LL)

Uuttukyyhky *Columba oenas*
2 26.5.2006 (LL).

Turkinkyyhky *Streptopelia decaocto*
1 5.6.1999.

Sinisorsa laskeutuu.

14 Värtsilä, Sääperi

Sääperi on lintuvesityypiltään eteläinen lintujärvi, jonka rehevöityminen ei ole linnuston kannalta edennyt haitallisen pitkälle. Itse asiassa pääosa Sääperistä on vielä selkeästi alle optimaalisen rehevöitymisasteen ja vain Lösönlahdella umpeenkasvu on lähi vuosina etenemässä haitallisen pitkälle (taulukko 1). Linnuston yleistila on heikentynyt tasaisesti ja lokkikolonia järveltä on hävinnyt (taulukko 1). Lintuvetenä erityisen arvokkaalla Sääperillä on viime vuosina toteutettu kunnostus- ja hoitotoimenpiteitä järven ekologian sekä pesimälinnuston yleistilan parantamiseksi (Lohilahti ym. 2009b). Suoritetut toimenpiteet näyttäsivät jo vaikuttaneen positiivisesti etenkin vesilinnuston tilaan. Jatkotoimenpiteille on kuitenkin tarvetta lähitulevaisuudessa (taulukko 2a).

FINIBA/IBA: +/- Alueen nimi: Värtsilän laakso.
Pesimälajit: ruisrääkkä (10-40), kultasirkku (0-1).
Kerääntyvät lajit: metsähanhi (kevät, 400-600), mustaviklo (kevät, 101-500), valkoviklo (kevät, 500).

14.1

Linnuston tila ja siihen vaikuttavat tekijät

Linnuston yleistila on heikentynyt tasaisesti ja lokkikolonia järveltä on hävinnyt (taulukko 1). Lokkikolonian häviäminen on varmaankin suoranaisesti lisännyt vesilinnuston taantumaa. Mutta ilman tarkempia tutkimuksia lokkikolonian häviämisen

Sääperin järvi Lösönlahden lintutornista nähtynä.

ja vesilintujen heikohkon poikastuoton syytä voi vain arvailla. Eräitä syytä voivat olla liiallinen häirintä sekä pesiä ja poikueita tuhoavat pedot, etenkin minkit. Linnuston yleistilan heikentymiseen on vaikuttanut myös rantaniittyjen umpeenkasvu, joka kaventaa sorsien, kahlaajien sekä useiden vaatelioiden varpuslintujen esiintymismahdollisuuksia. Tosin vesilintujen poikastuotto näyttäisi viime vuosina parantuneen (ks. alla), mihin suoritetuilla hoitotoimenpiteillä lienee ollut keskeinen merkitys (Lohilahti ym. 2009b).

14.2

Kunnostustoimien tarve ja kiireellisyys

Pääosa Sääperistä on vielä selkeästi alle linnustollisesti optimaalisen rehevöitymisasteen ja vain Lösönlahdella umpeenkasvu on lähi vuosina etenevässä haitallisen pitkälle (taulukko 1). Lintuvetenä erityisen arvokkaalla Sääperillä on viime vuosina toteutettu kunnostus- ja hoitotoimenpiteitä järven ekologian sekä pesimälinnuston yleistilan parantamiseksi (Lohilahti ym. 2009b). Jatkotoimenpiteille on kuitenkin tarvetta lähitulevaisuudessa (taulukko 2a). Sääperille suositeltavia – jos osittain toteutuneita – kunnostus- ja hoitotoimenpiteitä ovat vedenpinnan nosto, niittyjen raivaus ja laidunnus, pienpetojen poistopyynti, häirinnän vähentäminen sekä toissijaisena kasvillisuuden poistot (taulukko 16, Hottola 1993, Lindblom 2006, Mikkonen ym. 2007, Lohilahti ym. 2009b).

Umpeenkasvun pysäyttäminen vaatisi vedenpinnan noston ja ravinnevalumien pysäyttämisen. Myös mekaaninen kasvillisuuden poisto on mahdollista Lösönlahdella (Hottola 1993). Ravinnevalumia on pyritty vähentämään jo toteutetuissa kunnostustöissä (ks. Lohilahti ym. 2009b). Perinteistä karjan laidunnusta Noidanniemessä olisi hyvä jatkaa, sillä laidun on tärkeä ruokailualue mm. rantaniityillä pesiville keltavästäräkeille sekä paikalla kerran pesineelle sitruunavästäräkille (ks. Harvinaisuudet). Laidunnuksen jatkamisesta voisi tehdä sopimuksen maan- ja karjanomistajan kanssa ja mahdolliset maanviljelijälle aiheutuvat lisäkustannukset on mahdollista korvata esim. maatalouden erityistuista. Perustamiseen ja alkukunnostukseen voi nykyisin saada myös ei-tuotannollista investointitukea. Sääperin rantaniittyjen raivausten ja laidunnuksen toteutusta ja suunnitelmia on selostettu tarkemmin toisaalla (Mikkonen ym. 2007, Lohilahti ym. 2009b).

Aiemmin kultasirkun suosiossa olleet rantaniityt Lösönlahdella ja Paloniemessä pensoittuvat nopeasti umpeen suoritettujen raivausten jälkeen,

joten järeimmille ja laaja-alaisemmille pensaikkojen juurakoiden poistolle olisi tarvetta. Paloniemen entinen kultasirkkuniitty ei kuulu lintuvesisuojeluohjelman rajaukseen ja siksi se olisi syytä hankkia valtiolle ja liittää suojelualueeseen. Nopeat suojelu- ja hoitotoimet kultasirkun entisillä päälevinneisyysalueilla – Värtsilässä, Liperissä ja Lieksassa – ovat akuutteja, jotta kultasirkun mahdollinen paluu olisi edes jossakin määrin turvattu (Pönkkä & Leivo 2001). 2000-luvun aivan ensimmäisten vuosien muutamien havainnot Värtsilästä antoivat vielä vähäistä toivoa kultasirkun paluusta Sääperille ja sen lähiympäristöön, jos vain pesimäbiotooppien hoito ja rauhallisuus taattaisiin (ks. Harvinaisuudet).

Kultasirkku kuitenkin hävisi sukupuuttoon nopeasti koko Suomesta 2000-luvun alkupuolella. Pääsyyt lajin nopeaan taantumiseen löytyvät Itä- ja Kaakkois-Aasiasta kultasirkun muuttoreitin varrelta, missä niitä pyydetään suuria määriä kulinaristien tarpeisiin (Ellermaa 2008). Vaikka kultasirkku ei enää Suomen pesimälajistoon palaisikaan, on sen suosimia vähäpensastoisia rantaniittyjä ja -peltoja syytä kunnostaa jatkossakin muun niillä viihtyvän arvokkaan lajiston turvaksi.

Vaikka kalastus on Sääperillä pienimuotoista, ovat linnuston parhaimmilla pesimäalueilla sijaitsevat Lösönlahden ja Haponojan suun venerannat olleet ongelmallisia. Liikkuminen näiden venerantojen kautta järvelle on katsottu aiheuttavan pesimälinnustolle merkittävää häiriötä (Hottola 1993). Siksi Lösönlahdella ja "Haponojanlahdella" on pesimäaikainen (1.5.–31.7.) liikkumisrajoitus ja yleiset venerannat on sijoitettu linnuston kannalta vähemmän herkille alueille (Lohilahti ym. 2009b).

14.3

Linnuston lajikohtainen katsaus

Havainnot Hottolan (1993,1996e) sekä Lindblomin (2006) linnustoselvitysten täydennykseksi. Lisäksi Värtsilän linnustoa ovat kuvanneet Zetterberg & Pursiainen (1996). Havainnot ovat pääsääntöisesti vuoden 1991 jälkeen.

14.3.1

Pesimälinnusto ja sulkasatokerääntymät

Pesimälinnusto

Kesällä 2003 Sääperillä ei pesinyt nauru- eikä pikkukulokkeja. Uusina pesimälajeina kirjattiin laulujoutsen sekä uivelo (ks. alla; vrt. Hottola 1993). Myöskään kesinä 2004–2008 lokit eivät järvellä

pesineet, vaikkakin esimerkiksi 11.6.2004 Sääperin rantapellolla tavattiin laskennoissa 400 naurulokkia. Kesän 2005 linnustوسelvityksen perusteella järven vesilinnuston parimäärä on vähentynyt puoleen edelliseen selvitykseen (1991) verrattuna (Lindblom 2006).

Sulkasatokerääntymät

Sääperillä on merkitystä vesilintujen sulkasatoalueena (taulukko 3). Sulkivien vesilintujen määrät ovat useimmilla pesimälajeilla (sinisorsa, haapana, lapasorsa ja telkkä) lähes keskiarvoisia, mutta sulkivien tavien sekä tukkasotkien määrä jää reilusti alle keskiarvon (taulukko 7). Sinisorsan ja haapanan sulkijamäärät ovat pysyneet jokseenkin vakiona koko tarkastelujakson (v. 2003–2008) ajan. Tavimäärät olivat suurimmillaan v.2006 ja lapasorsamäärät v. 2008. Sulkivien tukkasotkien ja telkkien määrä on kohonnut huomasti parina viime vuonna lisääntyneen pesimäkannan myötä (Kontkanen 2008b; taulukko 6a).

Kesäisten vesilintujen maksimimäärän perusteella voidaan päätellä, että sinisorsakoiraita kertyy parhaimmillaan yli kaksinkertainen ja tukka-

sotkakoiraista lähes kaksinkertainen määrä maksimaaliseen pesimäkantaan verrattuna. Sitä vastoin haapanat, lapasorsat, tavit sekä telkät lienevät pääasiassa Sääperin omaa pesimäkantaa; tosin joitakin lapasorsakoiraita saapuneet myös lähialueilta ja osa pesivistä haapanakoiraita näyttäisi muuttavan sulkimaan muualle (Kontkanen 2008b). Sulkivien vesilintujen sukupuolijakaumat ovat olleet melko lähellä keskiarvoja, merkittävimminä eroina on sinisorsa- ja tukkasotkanaaraiden keskimääristä suurempi osuus sulkijoista (taulukko 8).

14.3.2

Vesilintujen parimäärä- ja poikuelaskenta

Laskennat suoritettiin Lösönlahden lintutornista, josta Sääperin vesilinturikkaimman alueen hallitsi hyvin. Samojen sorsapoikueiden havaitseminen peräkkäisissä laskennoissa oli jokseenkin keskimääräisen todennäköistä (taulukko 5). Vaikka poikueita oli usein helposti nähtävillä avovesialueella, piiloutuivat ne myös tehokkaasti Lösönlahden il-maversoiskasvustoihin ja Sääperin rantaa kapealti ympäröivään järviruovikkoon. Etenkin telkkä- ja tavipoikueet viihtyivät myös järveä ympäröivässä

Taulukko 13.3. Kesinä 2003–2008 Sääperillä laskettujen vesilintupoikueiden keskikoko ikäluokittain.

% = ikäluokan suhteellinen osuus, N = kunkin ikäluokan poikuekoon laskentaan käytettyjen poikuehavaintojen määrä (vrt. taulukko 13).

	Ikäluokka	la	lb	lc	lla	llb	llc	lll	I	II	III
Sinisorsa	%	4	11	21	7	21	25	11	35	54	12
	N	1	3	6	2	6	7	3	9	14	3
	poikuekoko	6	3,3	5	4,5	5,2	3,6	4,3	4,4	4,4	4,3
Haapana	%	20	11	22	22	9	11	7	50	43	7
	N	9	5	10	10	4	5	3	21	18	3
	poikuekoko	4,8	4,4	2,8	2,7	3,5	2,8	2,7	4,2	2,9	2,7
Tavi	%	0	11	33	0	0	33	222	44	33	22
	N	0	1	3	0	0	3	2	4	3	2
	poikuekoko		6	3,3			6,3	2	4	6,3	2
Lapasorsa	%	7	3	21	28	14	17	10	35	54	12
	N	2	1	6	8	4	5	3	9	14	3
	poikuekoko	5,5	4	3,2	4,3	4	4	4	3,8	4	4
Telkkä	%	9	30	21	12	21	3	3	60	37	3
	N	3	10	7	4	7	1	1	18	11	1
	poikuekoko	3,7	3,8	4,3	2	4	6	6	4,1	3,7	6
	Ikäluokka	la	lb	lc	lla	llb	llc	lll	I	II	III
Laulujoutsen	N	9									
	poikuekoko	4,3									

kanavassa, mikä lienee vaikuttanut jonkin verran näiden lajien poikueiden havaittavuuteen, vaikkakin ainakin osa kanavan poikueista pystyttiin havaitsemaan laskennoissa.

Sääperinjärven vesilintukanta on ollut viime vuosina v. 2005–2008 pienessä kasvussa, joskin lajikohtaiset parimäärät ovat vaihdelleet varsin paljon (taulukko 6a). Havaittujen poikueiden keskiarvoinen määrä per vuosi (16,8) on hyvä suhteessa parimäärään, mistä johtuen poikueita tuottaneiden parien suhteellinen osuus (36 %) on keskiarvoa vähän parempi (taulukot 10 & 15a).

Havaintotuntia kohti nähtyjen poikueiden määrä (5,61 poikuetta/h) oli huomattavasti yli keskiarvon (3,44) (taulukko 11). Poikuemäärä on v. 2003–2008 ollut tasaisessa kasvussa kohoten reippaasti vuosi vuodelta (2,1–9,3). Poikuekoot ovat olleet kaikilla lajeilla melkein poikkeuksetta keskiarvoja pienempiä (taulukot 13.3 & 13). Keskimääräinen poikastuotto näyttäisi pienistä poikuekooista huolimatta olleen pääosalla lajeista yleensä melko hyvä (Kontkanen 2008b).

Lajikohtainen tarkastelu

Laulujoutsen

Sääperillä on pesinyt vuosittain (2005–2008) yksi joutsenpari, joka on onnistunut tuottamaan poikueen joka vuosi ja sen poikuekoko on ollut vähän keskiarvoa pienempi (taulukot 6a, 15a, 13.3 & 13). Sääperin joutsenparin erinomainen pesintämenestys näkyikin siinä, että havaintotuntia kohti nähtyjen poikueiden määrä (0,45 poikuetta/h) oli yli keskiarvon (0,30) – lisäksi Sääperin poikue oli yleensä myös helposti havaittava (taulukko 11).

Sinisorsa

Sinisorsaparien määrä on vaihdellut vuosittain jonkin verran (taulukko 6a). Sinisorsaparit näyttäisivät onnistuneen tuottamaan poikueita lähes keskiarvoisen määrän, mutta poikueiden keskikoko on ollut kaikissa ikäluokissa selvästi keskiarvoja pienempi (taulukot 15a, 13.3 & 13). Havaintotuntia kohti nähtyjen poikueiden määrä (1,01 poikuetta/h) oli selvästi yli keskiarvon (0,68) (taulukko 11). Poikueiden määrän vuosittainen vaihtelu (0,6–2,0 poikuetta/h) on ollut melko suurta ja kaikkina vuosina poikuemäärä on ylittänyt vuosittaisen keskiarvon; ylivoimaisesti paras vuosi oli 2008, jolloin poikuemäärä oli yli kaksinkertainen keskiarvoon verrattuna (Kontkanen 2008b).

Haapana

Haapanoiden parimäärä on pysynyt melko vakiona (taulukko 6a). Haapanaparit näyttäisivät tuottavan poikueita vähän keskimääräistä vähemmän

ja poikueiden keskikoko on ollut vanhemmissa ikäluokissa II ja III selvästi keskiarvoja pienempi (taulukot 15a, 13.3 & 13). Poikuekoko pienenee huomattavasti kahden viikon jälkeen kuoriutumisesta, mikä näkyy aineistossa noin 2–3 viikon ikäisten poikueiden (alaikäluokka Ic) huomattavan pienenä kokona; tämän ikävaiheen jälkeen poikueiden keskikoko ei enää pienene (taulukko 13.3). Poikueiden ikäluokkien suhteellinen osuus on keskiarvoinen, mikä viittaa siihen, ettei kokonaisia poikueita ilmeisesti tuhoudu keskimääräistä enemmän. Yksi merkittävä syy poikaskatoon voi olla saalistus; tästä viitteenä laskennoissa havaittiin kerran ruskosuohaukkanaaraan saalistavan pienen poikasen (Kontkanen 2008b).

Havaintotuntia kohti nähtyjen poikueiden määrä (1,57 poikuetta/h) oli selvästi yli keskiarvon (0,73) (taulukko 11). Poikueiden määrän vuosittainen vaihtelu (0,8–2,5 poikuetta/h) on ollut suurta ja kaikkina vuosina poikuemäärä on ylittänyt vuosittaisen keskiarvon (Kontkanen 2008b).

Tavi

Tavin parimäärä on vaihdellut vuosittain huomattavan paljon (taulukko 6a). Poikueita tuottaneiden taviparien keskiarvoista (31 %) alhaisempi määrä (26 %) (taulukko 15a) voi johtua osittain siitä, että poikueet viihtyivät mahdollisesti paremmin järveä ympäröivässä kanavassa kuin itse järvellä, ja poikueet eivät siksi tule laskennoissa helposti havaituksi. Tavipoikueiden keskikoko on ollut Sääperillä keskiarvoista suurempi ikäluokassa II, mutta keskiarvoista pienempi ikäluokissa I ja III (taulukot 13.3 & 13). Poikueiden määrän vuosittainen vaihtelu (0–1,0 poikuetta/h) on ollut suurta ja enimmilläänkin poikueita on ollut vain keskiarvoinen määrä; kolmena vuonna poikueita ei havaittu ollenkaan ja selvästi eniten poikueita havaittiin kesällä 2006 (Kontkanen 2008b).

Lapasorsa

Lapasorsaparien määrä on vaihdellut vuosittain varsin paljon (taulukko 6a). Lapasorsaparit näyttäisivät onnistuneen tuottamaan poikueita huomattavasti keskiarvoista enemmän, mutta poikueiden keskikoko on ollut kaikissa ikäluokissa selvästi keskiarvoja pienempi (taulukot 15a, 13.3 & 13). Havaintotuntia kohti nähtyjen poikueiden määrä (1,05 poikuetta/h) oli huomattavasti yli keskiarvon (0,18) (taulukko 11). Ensimmäisen poikueettoman havaintovuoden (2003) jälkeen poikueiden määrän vuosittainen vaihtelu (1,0–1,8 poikuetta/h) on ollut suhteellisen vähäistä ja kaikkina vuosina poikuemäärä on ylittänyt reippaasti vuosittaisen keskiarvon (Kontkanen 2008b).

Telkkä

Telkän parimäärä on parin viimeisen vuoden aikana kasvanut huomasti (taulukko 6a). Poikueita tuottaneiden telkkäparien määrä (38 %) on selvästi keskiarvoa (22 %) suurempi (taulukko 15a). Telkkäpoikueiden keskikoko on ollut Sääperillä keskiarvoista pienempi ikäluokissa I ja II; poikuekoko nuorimmissa alaikäluokissa (Ia,b) oli huomattavan pieni (taulukot 13.1 & 13), mikä viittaa siihen, että telkän poikaskuolleisuus kahden ensimmäisen elinviikon aikana oli Sääperillä vielä keskimääräistäkin suurempaa. Poikueita on suhteellisesti keskimääräistä enemmän nuorimmassa ikäluokassa ja keskimääräistä vähemmän vanhimmassa ikäluokassa (III). Tämä voi viitata siihen, että keskimääräistä heikommin menestyviä poikueita tuhoutui kokonaan tavallista enemmän ja/tai siihen, että emot vieroittivat huonosti menestyneet poikueet normaalia varhaisemmassa vaiheessa (ks. Osio I, luku 4.2.3.3).

Havaintotuntia kohti nähtyjen poikueiden määrä (1,18 poikuetta/h) oli lähes kaksinkertainen keskiarvoon (0,65) verrattuna (taulukko 11). Poikueiden määrän kasvoi v. 2003–2006 tasaisesti (0,2–0,8 poikuetta/h), mutta reippaan parimäärän nousun jälkeen myös poikuemäärä kasvoi kahtena seuraavana vuonna huomasti (2,8–3,5) (Kontkanen 2008b).

Parimäärän ja sitä seurannut poikuemäärän huima kasvu on pitkälti Sääperin kunnostushankkeessa toteutetun pöntötyksen sekä hoitokalastuksen ansiota (Lohilahti ym. 2009b). Pöntötys on lisännyt pesäpaikkoja ja hoitokalastus on ilmeisesti vähentänyt telkkäpoikueiden ja kalojen välistä kilpailua samoista ravintovaroista (ks. Osio I, luku 4.2.4.12). Telkkien parimäärä Sääperillä ei tosin vielä v.2006 kasvanut lisätyistä pöntöistä huolimatta. Sama ilmiö on havaittu aiemminkin; uudet pöntöt eivät kelvanneet vielä ensimmäisenä vuotena, mutta myöhemmin kyläkin (Pekka Kunnas suull.).

Pöntötystä suunniteltaessa ja toteutettaessa on kuitenkin huomioitava se, että joillakin lajeilla pöntötys lisää loismunintaa, mikä puolestaan heikentää pesintätulosta loisinnasta aiheutuvan häirinnän takia. Pöntötys voi siis loismuninnan lisääntymisen kautta heikentää poikastuottoa. Toisaalta myös pesäpredaatio voi kasvaa pöntötyksen yleistyessä. Onnistuneen pöntötyksen edellytyksenä on lajin pesintäkäyttäytymisen ja ekologisten ympäristötekijöiden tunteminen ja huomioon ottaminen (Pöytä & Pesonen 2007 ja viitteet siinä).

Yhteenveto

Sorsalintujen parimäärät ovat Sääperillä kasvaneet viimeisen neljän vuoden (2005–2008) aikana ja samaan aikaan poikuemäärät ovat kasvaneet suh-

teessa vieläkin enemmän. Poikueita tuottaneiden parien osuus onkin ollut keskimääräistä korkeampi. Vaikka poikuekoot kaikilla lajeilla ovat olleet keskiarvoista pienempiä, vaikuttaisi poikastuotto kuitenkin olleen hyvä runsaiden poikueiden ansiosta. Suoritetut kunnostustoimenpiteet – kuten hoitokalastus, pöntötys ja pienpetojen tehopyynti (Lohilahti ym. 2009b) – ovat ilmeisen merkittävästi vaikuttaneet vesilinnuston tilan paranemiseen.

Poikueiden heikkoon menestymiseen on vaikeampi löytää selkeää syytä. Yksi syy voi olla petojen normaalia suurempi saalistuspaine. Toinen syy voi olla, että Sääperinjärvellä ei ole erityisen hyviä ruokailualueita nimenomaan kaikkein nuorimmille poikueille. Huonoissa ympäristöissä poikasia nimittäin menehtyy tiuhaan tahtiin (Nummi & Väänänen 2000). Säännöstellyn Sääperin veden pinta laskee erityisesti kuivina kesinä niin alas, että Lösönlahden rantaluhta kuivuu liiaksi ja juuri tulvivilta rantaluhdilta löytyvät parhaat poikueympäristöt (Kontkanen 2008b, Nummi ym. 1999). Sääperillä tulisikin harkita säännöstelyn muuttamista niin, että veden pinta nousisi riittävästi tulvittamaan Lösönlahden rantaluhtaa.

18.3.3

Muuttolinnusto

Sääperi lähiympäristöineen on kansainvälisesti arvokas muuttolintujen levähdysalue erityisesti keväällä runsaana esiintyvien metsähänhimäärien ansiosta (taulukot 3 & 4; Hottola 1993). Sääperin ja Uudenkylänlammen merkityksestä muuttolintujen levähdysalueena on tarkemmin kerrottu esimerkkinä kosteikkojen linnuston suojeluarvoa käsittelevässä julkaisussa (Asanti ym. 2002), sekä koko Sääperin laakson muuttolinnustosta ja harvinaisuuksista on kerrottu laajasti Lindblomin (2006) linnustoselvityksessä.

Syksyinä 2006–2008 arktiset hanhet levähtivät parin viikon ajan suurin joukoin eteläisen ja itäisen Suomen peltoalueilla. Värtsilän Savikon pelloilta suurin paikallismäärä valkoposkikihantia, 12 000 yksilöä, laskettiin 5.10.06 (LL) ja Sääperin rannalta Noidanniemestä 20.10.08 peräti 30 000 paikallista lintua (Ti). Nämä linnut yöpyivät ja viettivät usein päivälläkin aikaa Sääperinjärvellä, mistä ne hajaantuivat päivisin lähialueiden ja lähikylien pelloille ruokailemaan.

18.3.4

Harvinaisuudet

Pikku-uikku *Tachybaptus ruficollis*

1ad 25.10.1992, löytyi heikkokuntoisena tieltä Niiralasta.

Jalohaikara *Egretta alba*

1 S 29.4.1996.

Mustahaikara *Ciconia nigra*

1 SE 30.5.1993, 1p 1.5.2008 Niirala (Ti).

Kattohaikara *Ciconia ciconia*

Keväthavaintoja (22.4.–27.5.) lähes vuosittain 1–6 yksilöstä. Vain vuosina 1997 ja –99 lajia ei havaittu.

Harmaahaikara *Ardea cinerea*

Joitakin kevät- (16.4.–22.5.) ja useita syyshavain- toja (10.7.–3.10.) lähes vuosittain 1–10 yksilöstä. Vain vuosina 1995 ja –98 sekä 2002 ja -08 lajia ei havaittu.

Kyhmyjoutsen *Cygnus olor*

5ad 18.–20.7.2001 (LL), 1p>S 25.4.2007 (Ti).

Merihanhi *Anser anser*

Keväthavaintoja (18.4.–13.6.) lähes vuosittain 1–5 yksilöstä (vuonna 2006 10yks.). Vain vuosina 1994 ja –96 sekä 2003 lajia ei havaittu.

Yksi syyshavainto: 1p 8.10.2008 (Ti).

Lyhytnokkahanhi *Anser brachyrhynchus*

Keväthavaintoja (13.4.–17.5.) lähes vuosittain 1–5 yksilöstä. Vain vuosina 1992, -95 ja –99 lajia ei ha- vaittu. Yksi syyshavainto: 1 W 3.10.2007 (Ti)

Kiljuhanhi *Anser erythropus*

1ad 5.5.1992 Niirala, 1 ad n p 11.6.2008 Savikko (Ti).

Punakaulahanhi *Branta ruficollis*

2 NE 23.5.1995 (Pohjois-Karjalan ensihavainto),

2 NE 22.5.2005 (LL), 1p 30.9.–6.10.2006 (LL).

Lisäksi yksi havainto erittäin myöhäisestä linnusta Niiralan pelloilta; 1ad 16.11.2000.

Ristisorsa *Tadorna tadorna*

k 1.5.1990, kn 2.5.1998, 1p 18.4.2005 (LL).

Amerikantavi *Anas carolinensis*

Pohjois-Karjalan ensimmäinen ja toistaiseksi ainoa havainto: k 5.5.1999.

Harmaasorsa *Anas strepera*

Kevät- ja kesähavainnoja (22.4.–23.6.) useimpina vuosina 1–4 yksilöstä. Vuosina 1992–1993 ja 1996–1998 lajia ei havaittu.

Yleensä havainto on koskenut paria. Nykyisten havaintojen valossa lienee epäsäännöllinen pesi- mälintu järvellä.

Allihaahka *Polysticta stelleri*

k 6.5.2000.

Haarahaukka *Milvus migrans*

Kevätmuutolla (20.4.–10.6.) lajia havaitaan lähes vuosittain ja lisäksi joitakin syyssmuuttohavainnoja (30.7.–16.9.). Vuosittainen yhteismäärä on ollut 1–7 yksilöä. Vain vuosina 2001 ja 2002 lajia ei havaittu.

Laskennoissa havaittiin 1 vanha lintu 15.7.2003 saalistelemassa järven yllä. Pesintä jossakin lähis- töllä varmistui, kun 16.7. paikalla nähtiin 2 van- ha ja 1 nuori lintu (LL). Sääperin järven ja Uu- denkylänlammen alue – jossa haarahaukat myös vierailivat – on erittäin otollista saalistusmaastoa haarahaukalle. Erityisesti Venäjän puoleisella rajavyöhykkeellä lajille on runsaasti rauhallisia pesämetsiä.

Isohaarahaukka *Milvus milvus*

1ad NNW 6.5.1992, 1 N 2.5.1995.

Arosuohaukka *Circus macrourus*

ad k 2.5.1992 Niirala, 1 3kv k N 21.4.1994, 1 2kv 9.5.1994, 1 +2kv n 29.4.1996, 1 +2kv n 27.4.1997, 1ad n 22.4.2000, 1 +3kv k 24.4.2004 Niirala (LL), 1k 25.4. Niirala ja 30.4.2004 Patsola (LL), 1 2kv p 12.5.2005, ad k W 12.8.2005, ad n p 29.8.2005, ad k p 3.9.2005 (LL), ad k p 20.–22.4.2006, ad k WNW 25.4.2006, ad k p 8.8.2006 (LL), 1 +2kv n 19.–22.4.2007, k SE 5.5.2007 (Ti), ad n N 16.4.2008 (Ti), ad n 16.4.2008 (Ti), k 3kv p 14.8.2008 (Ti).

Niittysuohaukka *Circus pygargus*

ad n 6.5.1992 Niirala, 1 +2kv n 11.5.1995, 1 2kv 12.5.1995, 1 2kv n 9.–14.5.2002 (LL), 1 1kv 31.8.2002 (LL), 1 2kv n 21.8.2003 Niirala (LL), 1 1kv ENE 25.8.2004 (LL)

Niitty-/arosuohaukka *Circus pygargus/macrourus*

1 2kv N 4.5.1991, 1 2kv S 23.5.1992, n SE 15.5.1993, 1 2kv NE 6.5.1994, 1 n-puk. N 19.5.1994, 1 2kv ENE 3.5.1995, n E 13.5.1995, ad n N 29.4.1996, ad n m 12.5.1996, 1n N 21.4.2000, 1n m 17.4.2004 (LL), 1 +2kv n N ja n-puk. N 4.5.2005, 1 2kv SW 31.5.2005 (LL), n S 6.5.2008 (Ti).

Pikkukiljukotka *Aquila pomarina*

1ad ENE 27.4.1995, 1ad ENE 23.5.1995, 1 2kv SE 1.5.2002.

Kiljukotka *Aquila clanga*

1ad NE 9.5.1995, 1 2kv N 23.4.2001, 1 2–3kv NNW 20.5.2001

Kiljukotkalaji *Aquila clanga/pomarina*

1 ad/subad N 2.9.2005 (LL), ad/subad NNW 14.5.2006, 1 S 27.5.2006 (LL)

Arokotka *Aquila nipalensis*

1 2kv N 1.5.1997.

Kotkalaji *Aquila clanga/pomarina/nipalensis/heliaca*

1 1.5.1992, 1 SW 27.4.1993.

Punajalkahaukka *Falco vespertinus*

1 1kv 31.8.1996, n 10.–11.5.1997, 1 1kv 31.8.2002 (LL), 1 2kv k S 10.5.2005, 1 1kv 27.8.2005 (LL), 1 2kv n p 5. ja n p 8.6.2006 (LL).

Viiriäinen *Coturnix coturnix*

kÄ 15.6.2001, kÄ 17.6. ja 2.7.2007 eri paikoissa (Ti)

Neitokurki *Anthropoides virgo*

Pohjois-Karjalan ensimmäinen ja toistaiseksi ainoa havainto: 1 14.6.2001, josta on julkaistu erillinen tiedonanto (Lindblom 2001a).

Keräkurmitsa *Charadrius morinellus*

3 jp 19.5.2005 (LL)

Pääskykahlaajalaji *Glareola pratincola/maldivorum/nordmanni*

2 NW 1.5.2001.

Siperiankurppa *Gallinago megala*

k Ä p 15.6.–6.7.2008 Niirala. Suomen ensimmäinen havainto! (Kivivuori ym. 2008)

Heinäkurppa *Gallinago media*

Syyshavaintoja (26.8.–18.9.) keskimäärin joka toinen vuosi järveä ympäröiviltä pelloilta. Havainnot ovat syksyä 1994 (7yks) lukuun ottamatta koskevat yhtä yksilöä.

Lisäksi läheisellä Patsolan Kangasojan suopellolla soidintava k 18.5.2001 (LL) sekä Savikossa 3Ä 13.–20.6.2008 (Ti). Soidintavasta heinäkurpasta on yksi aiempikin havainto Värtsilästä (Hottola 1996e).

Mustapyrstökuiiri *Limosa limosa*

Keväthavaintoja (17.4.–3.6.) vuosittain 1–4 yksilöstä ja yksi syyshavainto (23.7.).

Lampiviklo *Tringa stagnatilis*

1 8.–15.5.1993, 1 18.5.1995.

Rantakurvi *Xenus cinereus*

1 NW 1.5.2002 (LL)

Iso-/grönlanninlokki *Larus hyperboreus/glaucoides*

1 subad ENE 26.4.1990.

Pikkukajava *Rissa tridactyla*

1 2kv p/NE 8.5.1998.

Mustapyrstökuiiri on säännöllinen harvinaisuus arvokkaimmilla lintuvesillä.

Räyskä *Sterna caspia*

2 N 1.6.1996.

Mustatiira *Chlidonias niger*

1 1. ja 10.6.1993, 1 15.6.1997, 1 21.5.2000, 1 22.6.2002 (LL), 1 18.6.2004 (LL), 1p 27.5.2005 (LL)

Uuttukyyhky *Columba oenas*

Keväthavaintoja (1.4.–12.5.) lähes vuosittain 1–5 yksilöstä ja pari syyshavaintoa (7.8.–28.9.) yksittäisistä linnuista. Vain vuosina 1999 ja 2000 lajia ei havaittu. Soidintavat linnut useimmilta keväiltä viittaavat lajin olevan edelleen säännöllinen pesimälintu (1–2 paria), vaikkakin muualta Pohjois-Karjalasta laji pesimälintuna on jo lähes kadonnut (Matero ym. 1996).

Turkinkyyhky *Streptopelia decaocto*

1 6.–7.5.1995, 1 18.7.1998–26.3.1999 Savikko, 12.11.2005 – I 2006 (LL), 21.4.2006 (LL).

Turturikyyhky *Streptopelia turtur*

kÄ 15.5.1993, 1 1kv 19.9.1998, 1 4.10.1998, kÄ 12.6.1999 Niirala, 1Ä 19.6.2008 Savikko (Ti).

Turturi-/idänturturikyyhky *Streptopelia turtur/orientalis*

1 20.3.1999 sekä 1 16.–28.10.1999 Niirala.

Kuningaskalastaja *Alcedo atthis*

Vuodesta 1999 lähtien Jänisjoen varressa – Säeperinjärven ja Uudenkylänlammen läheisyydessä – on havaittu yksinäinen lintu tai pari kevästä syksyyn (20.4.–24.9.). Tiettävästi pesinyt ainakin

2002, jolloin pari sai lentokykyiseksi 2–3 poikasta. Aiemmiltä vuosilta satunnaisesti havaintoja yksittäisistä linnuista.

Sininärhi *Coracias garrulus*
1 S 29.5.1999.

Harjalintu *Upupa epops*
1 löytyi hangelta kuolleena 23.10.2002 (LL).

Harmaapäätikka *Picus canus*
Useimpina vuosina havaintoja 1–2 linnusta pääasiassa ruokintapaikoilta talvisaikaan. Pesinee lähialueella.

Valkoselkätikka *Dendrocopos leucotos*
Havaintoja useilta vuosilta. Keväisin on rummuttava lintuja kuultu Venäjän puoleiselta rajavyöhykkeeltä järven eteläpäästä. Pesinee Venäjän puolella, josta lintuja vieraillee usein Sääperilläkin.

Lyhytvarvaskiuru *Calandrella brahydactyla*
1 8.5.1998, 1 21.4.2003, 1p 27.4.2005 (LL).

Kangaskiuru *Lullula arborea*
Keväthavaintoja 1990-luvulla (1.4.–28.4.) keskimäärin joka toinen vuosi 1–2 linnusta. 2000-luvulla lähes joka keväinen ja 12.–16.4.2008 havaintoja 5 yksilöstä.

Tunturikiuru *Eremophila alpestris*
Keväthavaintoja (6.4.–10.5.) lähes joka vuosi 1–47 yksilöstä ja lisäksi nähty kahdesti syksyllä (6. ja 18.10.). Huippukeväinä 1992, 1994, 1996, 2004 sekä 2005 havaittiin 18, 18, 13, 38 ja 47 yksilöä. Vain vuosina 1997, 1999 ja 2001 lajia ei havaittu ollenkaan.

Isokirvinen *Anthus richardi*
1 13.9.1994 sekä 3 14.9.1994, 1 WNW 18.9.2005 (LL).

Sitruunavästäräkki *Motacilla citreola*
1 +1kv 29.7.–4.8.1996, ad k 26.5.–2.7.2001 pesi Noidanniemen rantalaitumella keltavästäräkkinaraan kanssa. Ilmeisesti tämän sekapesinnän nuorukainen tavattiin 9.8. samalla paikalla (LL), k 29.4.–6.6.2002 sekä toinen k 1.5.2002 (LL), k p 2.5.2004 (LL).

Lisäksi 1 kv p 7.8.2005 Niiralassa (LL).

Mustaleppälintu *Phoenicurus ochruros*
n-puk. p 14.–18.9.1994, n-puk. p 22.4.2001 (LL), n-puk. p 28.9.2007 (Ti).

Mustapäätasku *Saxiola torquata*
k 16.9.1987, n 30.5.1994 (mainittu ilman päivämäärätietoja; Hottola 1996e), k 17.5.1996, 1 ad n 7.9.2003 (LL).

Sepelrastas *Turdus torquatus*
k 4.5.2003 Niirala.

Pikkukultarinta *Hippolais caligata*
kÄ 11.6.1993, kÄ 21.5.1995, kÄ 18.6.1995, kÄ 11.6.1996, kÄ 12.–27.6.1999, 2kÄ 14.6.2001, 3k1n 11.6.2003 (LL).

Äk 20.6.2004 (LL), 5k4n 6juv 14.6.–3.8.2004; ainakin 4 paria pesi samalla pellolla (Kivivuori 2005).

1Ä 25.5.2005 lähtien ja 7.6. paikalla pari pesänrakennuspuuhissa (LL), Äk 7.–8.6.2006 (LL).

kn 5pull 10.6.–22.7.2007 Savikko, 2Äk 10.6.2007 Savikko, kÄ 9.6.–10.7.2007 Niirala (Ti).

3Ä 7.6.–14.7.2008 Savikko (Ti).

Laji pesi ensimmäistä kertaa Suomessa ja koko läntisessä Euroopassa kesällä 2000. Kaksi ensimmäistä pesää löytyivät läheisen Patsolan Kangasojan pakettipellolta (Kivivuori 2000).

Nykyisin tämä kaakkoinen tulokas on vakiintumassa Suomen pesimälinnustoon ja ensipesinnän jälkeen lienee pesinyt vuosittain Pohjois-Karjalassa.

Hippiäisuunilintu *Phylloscopus proregulus*
1p 7.10.2006 (LL).

Pikkusieppo *Ficedula parva*
1 18.8.1999 Räikönvaara.

Keltahemppo *Serinus serinus*
ad k 18.5.1995, 1 W 1.5.2002 (LL).

Vuorihemppo *Carduelis flavirostris*
1 12.4.1994 (mainittu ilman päivämäärätietoja; Hottola 1996e), 1 24.4.2005 (LL).

Kultasirkku *Emberiza auerola*
2kÄ 12.6.1996, 2k1n 13.6.–1997, k 9.6.–8.7.1998 sekä n 27.6.–5.7.1998, 1 2kv kÄ 21.6.–1.7.1999, 2kÄ 30.6.2001 lintutornin lähellä (LL), kÄ Savikko 11.–12.6.2003 (LL); vuoden 2003 ainoa havainto Pohjois-Karjalasta.

Vuoden 1998 episodi johti ilmeisesti kultasirkun pesintäyrityksen epäonnistumiseen; ensin koiras joutui lähtemään Sääperin rantapusikoista, jotka jostakin syystä raivattiin juuri laulupaikalta, sittemmin myös uusi erikoinen laulupaikka kesantopellolla joutui niittokoneen kintaan (Zetterberg 1999).

15 Värtsilä, Uudenkylänlampi

Uudenkylänlampi on lintuvesityypiltään eteläinen lintujärvi, jonka rehevöityminen on edennyt haitallisen pitkälle ja se on kunnostettavista kohteista kiireellisimpiä. Linnuston yleistila on säilynyt hyvänä vaikkakin vesilinnut ovat kärsineet umpeenkasvusta (taulukot 1 & 2a; Lindblom 2006).

FINIBA/IBA: +/+ Alueen nimi: Värtsilän laakso.
Kriteerilajit: ks. Sääperi.

15.1

Linnuston tila ja siihen vaikuttavat tekijät

Linnuston yleistila on säilynyt hyvänä, vaikkakin vesilinnut ovat kärsineet umpeenkasvusta (taulukko 1; Lindblom 2006). Monet arvokkaimmat lintuvesilajit, kuten kaulushaikara, ruskosuohaukka ja luhtakana ovat vielä säilyttäneet jalansijan lammella. Kuitenkin lähes kaikkien lajien elinolosuhteita parannettaiisiin suunnitelluilla kunnostustoimenpiteillä.

15.2

Kunnostustoimien tarve ja kiireellisyys

Uudenkylänlampi on lintuvesityypiltään eteläinen lintujärvi, jonka rehevöityminen on edennyt haitallisen pitkälle ja se on kunnostettavista kohteista kiireellisimpiä (taulukot 1 & 2a). Viimeiset avovesialueet ovat enää vain muutamien aarien kokoisia. Lammen eteläpää oli 19.6.03 lähes puhdasta saraniittyä ja pohjoispää ruovikkoa. Uudenkylänlammelle suositeltavia kunnostus- ja hoitoimenpiteitä ovat vedenpinnan nosto, ruoppaus ja allikoiden kaivu, pienpetojen poistopyynti, häirinnän vähentäminen sekä rantaniittyjen raivaus ja laidunnus (taulukko 16, Hottola 1996e, Lindblom 2006, Mikkonen ym. 2007, Saunamäki 2007).

Uudenkylänlammen kunnostus vedenpinnan nostolla sekä ruoppaamalla ja allikota kaivamalla on teknisesti helppo toteuttaa, mutta ongelmaksi muodostuu nousevan vedenpinnan vaikutus ympäristön peltoihin ja metsiin (Hottola 1996e). Pumpaamon eteläpuolella oleva viljelty pelto rajoittuu suoraan lampeen. Pellon rannasta olisi hyvä liittää suojelualueeseen kaistale niittyä, jota kunnostettaisiin säännöllisesti kahlaajien ja sorsalintujen ruokailu- ja pesimäalueena.

Vähäinenkin kalastus on aiemmin aiheuttanut huomattavaa häiriötä linnustolle (Hottola 1996e). Näin pienellä kohteella sekä kevätmuuton- että pesimäaikainen (1.5.–31.7.) liikkuminen tulisi kieltää koko lammella.

15.3

Linnuston lajikohtainen katsaus

Havainnot Hottolan (1996e) ja Lindblomin (2006) linnustoselvityksten täydennykseksi.

15.3.1

Pesimälinnusto ja sulkasatokerääntymät

Lokkeja Uudenkylänlammella ei kesällä 2003 pesinyt. Sen sijaan lammen pesimälinnustoon kesällä 2003 kuului kaulushaikara (Ä1), ruskosuohaukka (1par), luhtakana (Ä4), luhtahuitti (Ä1 ja ä1) sekä rastaskerttunen (Ä1).

Lisäksi 19.6.03 lyhyen laskentakäynnin yhteydessä havaittiin taveja 2k1n, taivaanvuohi 1, liro 1 sekä töyhtöhyppiä 4yks.

Kesän 2005 linnustoselvityksen perusteella lammen vesilinnuston parimäärä on vähentynyt alle puoleen edelliseen selvitykseen (1994) verrattuna. Sen sijaan monien muiden arvokkaiden lintuvesilajien, kuten kaulushaikaran ja rantakanojen parimäärät ovat kasvaneet (Lindblom 2006).

15.3.2

Vesilintujen poikuelaskenta

Varsinaista vesilintujen poikuelaskentaa ei yritettykään tehdä, koska lampi on niin pahasti umpeenkasvanut, ettei mahdollisia poikueita pystynyt (19.6.03) kunnolla havainnoimaan.

15.3.3

Muuttolinnusto

Uudenkylänlampi lähiympäristöineen on kansainvälisesti arvokas muuttolintujen levähdysalue erityisesti keväällä runsaana esiintyvien metsähanhimäärien perusteella (taulukko 3, Hottola 1996e, Lindblom 2006; ks. lisäksi Sääperin muuttolinnusto).

15.3.4

Harvinaisuudet

Harmaahaikara *Ardea cinerea*

1 26.7.2002 (LL).

Merihanhi *Anser anser*

1 22.4.2000.

Västäräkkiemo löytää kosteikon rannoilta runsaasti hyönteisravintoa poikasilleen.

Harmaasorsa *Anas strepera*

k 24.4.2006, kn 7.5.2006 (LL)

Mandariinisorsa *Aix galericulata*

ad k p 16.4.2005 (LL)

Punajalkahaukka *Falco vespertinus*

2 1kv 31.8.1996, 1 1kv p 2.9.2005 (LL).

Heinäkurppa *Gallinago media*

1 21.8.2004 (LL)

Mustapyrstökuiri *Limosa limosa*

Laskennoissa havaittiin yksi lintu 3.–18.5.2003 ja lisäksi 10.5. paikalla oli pari (LL). Lisäksi lähes joka kevät Sääperillä tavattavat linnut viettävät suuren osan ajastaan Uudenkylänlammella.

Harmaapäätikka *Picus canus*

kÄ 5.7.2000.

Valkoselkätikka *Dendrocopos leucotos*

Keväällä 2006 koversi pesäkolon Uudenkylänlammien rantametsään, mutta ei pesinyt ko. kolossa. Keväällä 2007–2008 k rummutteli alueella.

Tunturikiuru *Eremophila alpestris*

ä1 25.4.2004 (LL)

Kangaskiuru *Lullula arborea*

1p 12.4.2004 (LL)

Viirusirkkalintu *Locustella lanceolata*

kÄ 5.–22.7.2000, kÄ 14.7.2001, kÄ 19.7.–2.8.2002 sekä toinen kÄ 26.7.–4.8.2002, jotka molemmat lauloivat lammien eteläpäässä luhdan pajupensaissa 100m etäisyydellä toisistaan. Lisäksi kÄ 1.7.2003 (LL), Äk 18.7.2004 (LL)

Ruokosirkkalintu *Locustella luscinioides*

kÄ 20.6.–14.7.2008 (Ti)

Pikkukultarinta *Hippolais caligata*

kÄ 5.7.2000, kÄ 7.–28.6.2001, Äk 5.–10.6.2004 (LL), kn 16.6.–5.7.2008; parin pesintä tuhoutui (Ti).